

824

**работніца
і сялянка**

4

1972

НАША

Ідзе па зямлі красавік. Абнаўляе прыроду, вясновымі маляўніцкімі ўпрыгожвае гарады і вёскі, усяляе ў сэрцы надзеі і светлыя мары. І яшчэ ён прыходзіць да нас з памятнай датай — днём нараджэння Ільіча, прыходзіць з Першамаем, святам салідарнасці працоўнага людю планеты.

— Са святам, таварышы! — віншуем мы адзін аднаго, і ляціць з краю ў край наша слова гордае — таварыш. Слова — набат, барацьбіт, трыбун.

Яно прыйшло да нас у сваім рэвалюцыйным гучанні ў тыя даўнія дні, калі сталей пралетарыят, узнімаўся на штурм старога свету. Яно ўвайшло ў наша жыццё як пароль дружбы, роўнасці, павагі. Таварыш — гэта брат па класу, па партыі, гэта друг, аднадумец, змагар.

Яно кліча наперад, на працу і подзвіг, на барацьбу за свабоду і шчасце.

...Тады таксама быў красавік. Незвычайны: у Расію з эміграцыі вяртаўся Ленін. Памятны: краіна ішла насустрач новым рэвалюцыйным бурям. Наперадзе яшчэ былі і Разліў, і цяжкія ліпеньскія дні, і Кастрычнік, Вялікі Кастрычнік. А ў той красавік 1917 года Петраград сустракаў правадыра партыі бальшавікоў. «...Прыехалі вечарам, — успамінала Н. К. Крупская. — Таго, што ўбачыў Ільіч, ён сабе не ўяўляў. Сустракаў яго прыйшлі тысячы рабочых і работніц з фабрык і заводаў, уся плошча перад Фінляндскім вакзалам была заліта народамі».

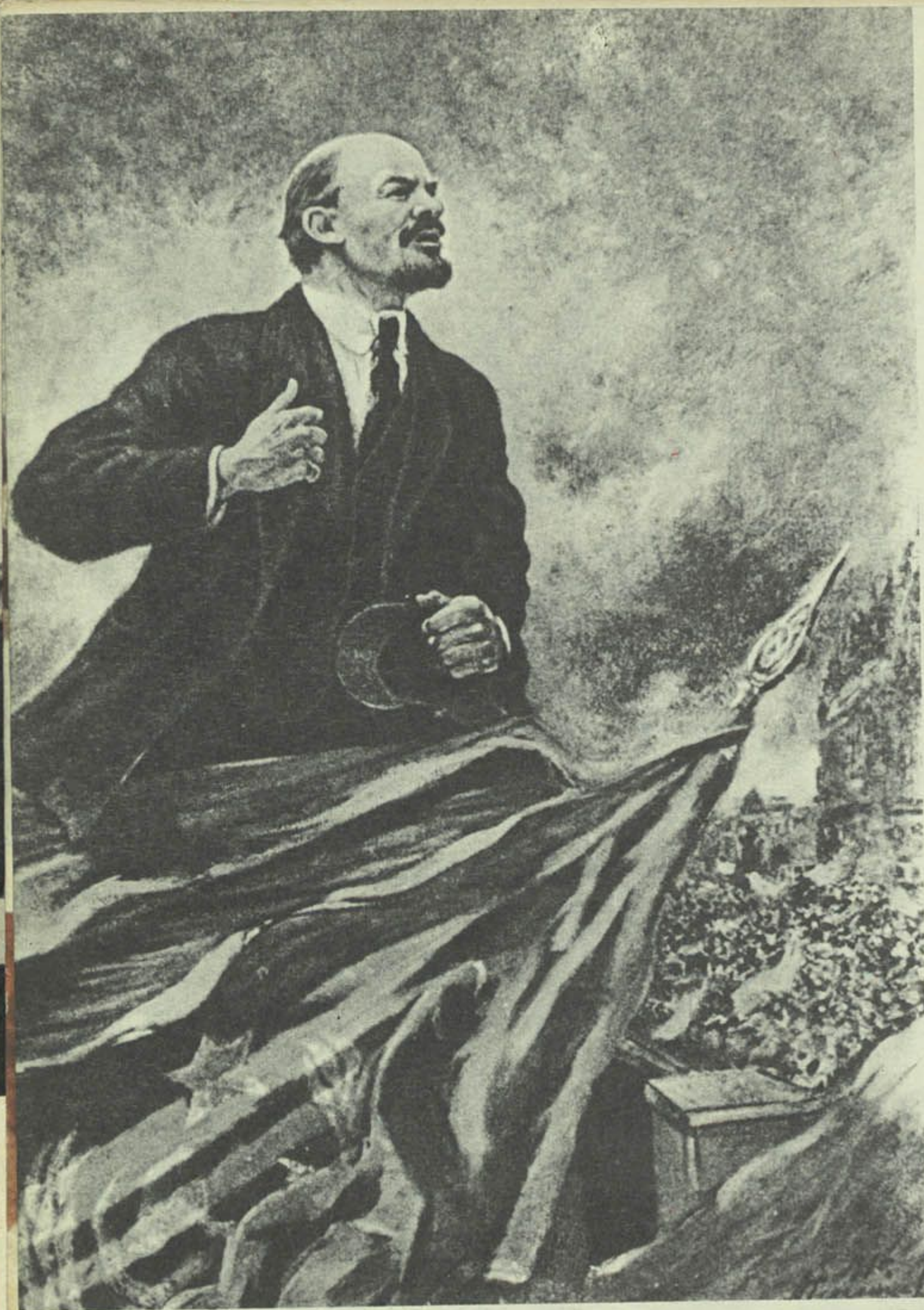
Воклічамі «ўра!», бязмежным энтузіязмам сустрэла плошча правадыра. А ён стаяў на бра-невіку, асветлены промнямі пражэктара, і ляцелі над люд-скім морам усхваляваныя сло-вы: «Таварыш Ленін!», «Тавары-шы...»

І быў урачысты і горды по-гляд ветэрана партыі. І святлеў твар, ясналі думкі ўчарашняга селяніна — салдата. І фабрыч-ная работніца разумела: яна, яе сяброўкі — з Леніным, з партыяй бальшавікоў!

...Ішла вайна. У Беларусі лю-тавалі фашысты. Смерць і слё-зы сеялі яны на кожным сва-ім кроку.

Цяжка было. Кіпела ў гру-дзях свабодалюбівага народа помста заклятаму ворагу. Са-вецкія патрыёты не скарыліся, яны змагаліся супраць фашысц-кай навалы ў партызанскіх ат-радах, у падполлі.

Буйная падпольная арганіза-цыя «Камітэт садзеяння Чырво-най Арміі» дзейнічала і ў Ма-гілёве. Яе актыўнымі членамі былі маці і дачка Карпінскія — настаўніца Вольга Мікалаеўна і

У. І. Ленін на трыбуне. З карціны А. Герасімава. 1930.

ГОЛАС ІЛЬІЧА

Эдзі АГНЯЦВЕТ

Пласцінка
таямнічай зорнаю
Наведала маю кватэру,
І слухаю я
непаўторнае,
Я чую голас новай эры.

Святому неспакою
Сэрца рада...
«ШТО ТАКОЕ
САВЕЦКАЯ УЛАДА!»

І тое, што складанаю задачаю
Было ў дзевятнаццатым галодным,
І тое, што бацькам маім тлумачыў ён,
Я перадам далёкім,
блізкім, родным.

Ён паўставаў над голадам, над скрухаю,
Праўдзівы, чалавечны, ясны.
Я пражным сэрцам слухаю

І слухаю:
Тут цэлы свет!
І тут мой лёс уласны.

5008

СЛОВА ГОРДАЕ—ТАВАРЫШ

ўчарашня школьніца Таня. Друкавалі і распаўсюджвалі лістоўкі. Здабывалі медыкаменты і зброю. Трымалі сувязь з партызанамі.

Па даручэнні арганізацыі Таня ўладкавалася на працу ў гарадскую ўправу. Рызыкуючы кожную хвіліну, камсамолка збірала вельмі патрэбныя патрыётам звесткі. Адноўчы дзяўчына не вытрымала. Было гэта ў той дзень, калі яе прымусілі працаваць дыктарам на нямецкай радыёстанцыі.

— Не, больш я так не магу, — гаварыла яна сябрам. — Дайце іншае заданне.

— Трэба, Таня, — сказаў ёй адзін з кіраўнікоў арганізацыі настаўнік К. Ю. Мэтэ. — Мы спадзяемся на цябе, наш юны таварыш.

І зноў былі поўныя небяспекі дні і ночы падпольшчыц Карпінскіх да таго сакавіцкага ранку 1943 года, калі ў іх домик уварваліся фашысты.

Мужна трымаліся на допытах Карпінскія. На вачах у Тані каталі яе маці, а потым у прысутнасці маці здзекваліся з дачкі. Але патрыёткі не назвалі імёнаў сваіх таварышаў па барацьбе, загінулі, не сказаўшы ворагу ні слова.

...У сям'ю прыйшла бяда — цяжка захварэла дзіця. Яшчэ цяжэйшая двухгадовая Дзіма радаваў бацькоў сваім звонкім смехам, тупатам хуценькіх ножаў. І вось заціх гэты тупат. Урачы рабілі ўсё магчымае, каб выратаваць дзіця. Бацькам парайлі: давайце хлопчыку больш фруктаў, ягад. Добра было б суніцы ў цукры.

Увесь горад абышлі бацькі маленькага Дзімкі Пятрова, але не знайшлі суніц у Чалябінску. Тады яны напісалі ў Беларусь сувязістам у лясны Клічаўскі

раён. Пятровы звярталіся да усіх незнаёмых людзей.

— Дапамажыце нам, таварышы...

Пра пісьмо даведлася пенсіянерка Клаўдзія Савельеўна Агейчык. Увесь свой запас кансерваванах суніц, а таксама дарункі суседзяў старанна запакавала яна ў скрыню. Пасылка з беларускімі ягадамі пайшла ратаваць Дзімку Пятрова.

Ачуняў хлопчык. Вядома, цудоўна зрабілі не суніцы, а ўрачы. Толькі ж хіба забудзеш, пішуць Пятровы, тое пачуццё таварыскасці і ўзаемадапамогі, з якім адпраўлялі пасылку беларускія сябры! Вырасце Дзімка. Спасцігне многія аксіёмы жыцця. Зразумее галоўную з іх: гэта цудоўна, калі вакол цябе людзі, якіх мы называем так звыкла і проста — таварышы!

Таварышы... Азірніцеся навакол, удумайцеся ў з'явы нашага жыцця, і вы ў безліччы ўчынках і падзей, высокіх і самых зямных, звычайных, убачыце падобныя на тыя, пра якія мы расказалі.

Дружнай шматнацыянальнай сям'ёй сустракаюць 50-годдзе СССР, ператвараюць у рэальнасць планы новай пяцігодкі ўсе народы нашай краіны — браты, таварышы, сябры.

Усюды, заўсёды, ва ўсім кожным з нас адчувае побач плячо таварыша, клопаты калектыву, канкрэтнае ўвасабленне высокага прынцыпу: «Чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат».

Гордая і прыгожая сёння савецкая жанчына. Сацыялістычная дзяржава дала ёй усё: роўнасць, шырокія грамадзянскія правы, ганаровае становішча ў грамадстве, стварыла ўсе ўмовы для росквіту яе таленту, узяла на п'едэстал пашаны працаўніцу, гаспадыню, маці.

Нядаўна ў госці да беларускіх пісьменнікаў прыезджалі калгаснікі праслаўленай у рэспубліцы гаспадаркі імя Гастэлы Мінскага раёна. Была сярод іх жанчына — звычайная, якіх сустранеш і ў калгасе, і на будоўлі, і ў навуковай лабараторыі. Калі старшынствуючы сказаў: «Слова мае таварыш Гладкая Марыя Васільеўна, загадчыца фермы», жанчына ўстала, загаварыла. О, колькі пачуцця ўласнай годнасці было ва ўсім яе абліччы, колькі дасведчанасці ў меркаваннях, колькі народнай мудрасці ў яе словах! Вось пра каго пісаць кніжкі, складаць вершы!

І пішуць пра савецкую жанчыну, і складаюць песні пра яе — сяброўку і таварыша ў працы, барацьбе, на ўсіх жыццёвых скрыжаваннях.

Таварыш... Крочыць гэта гор-

дае слова па краінах і кантынентах, і ўсе сумленныя людзі, чые рукі ў мазалях, а сэрца прагне свабоды, адгукаюцца на яго.

Праз турэмныя краты чуюць яго верныя сыны старажытнай Элады.

Яно, паўторанае мільёнамі аднадумцаў, памагала і памагае мужнай амерыканскай камуністцы Анджэле Дэвіс у яе высакароднай барацьбе за правы чалавека.

З гэтым словам выходзяць на будаўніцтва новага жыцця народы афрыканскага кантыненту. Як заклік працягваць барацьбу гучыць яно сярод рабочых-забастоўшчыкаў — докераў і шахцёраў, сувязістаў і друкароў — у краінах капіталу. І в'етнамскія маці, праводзячы на бітву супраць амерыканскіх агрэсараў сваіх сыноў і дачок, жадаюць ім таварыскай узаемавыручкі і перамогі...

Ідзе па зямлі красавік. Абнаўляе прыроду, вясновымі малюнкамі ўпрыгожвае гарады і вёскі, усяляе ў сэрцы надзеі і светлыя мары. Хутка выйдзем мы ў святочных першамайскіх калонах на свае прыгожыя вуліцы і плошчы. Нібы птушкі, паляцяць над зямлёй урачыстыя воклічы:

— Ленін!.. Камунізм!.. Першамай!.. Таварыш!..

Іх паўтораць працоўныя ў Маскве і Празе, Улан-Батары і Варшаве, ва ўсіх гарадах і сёлах краін сацыялізму. Як пароль брацтва, прагучаць яны ўсюды, дзе збіраюцца пад першамайскія сцягі міжнароднай салідарнасці людзі працы.

І ў такія вясновыя дні кожны з нас асабліва глыбока адчуе шчасце быць грамадзянінам вялікай краіны, дзе чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат, дзе збываюцца мары.

У гэтыя дні прыйдуць да вятранаў партыі і рэвалюцыі камсамольцы і піянеры, павіншуюць іх са святам і пачуюць цікавы расказ пра той далёкі красавік, калі ў Расію з чужыны вярнуўся таварыш Ленін, пра яго гістарычныя «Красавіцкія тэзісы».

Збіраюцца разам былыя воіны, падпольшчыкі і партызаны, успомняць даўнія паходы і тых, хто аддаў сваё жыццё дзеля сённяшняга нашага шчасця. Пройдуць яны па вуліцы, што носіць імя Тані Карпінскай, — дзяўчынкі, якая ў свае восемнаццаць год паказала найвышэйшы прыклад вернасці таварышам.

А ў лесе, сагрэтыя ласкавым сонейкам, зацвітуць суніцы. Дзімкавы суніцы.

БАЦЬКІ нашы.

І дзяды, і пра-
дзеда, усе, чыё

жыццё залежала ад палоскі зямлі. — марылі па-
больш збожжа, бульбы ўзяць з гэтай палоскі. Яны не шкадавалі ні сябе, ні дзяцей сваіх, ад цямна да цямна працавалі на зямлі, палівалі яе потам і слязамі сваімі, але ўраджай здымалі мізэрны. Тры цэнтнеры з гектара давала

ГЕКТАР ЗЯМЛІ

наша галодная, ненакормленая зямля галоднаму чалавеку. Не памагала і тагачасная «механізацыя» — драўляная саха і барана.

Мара падняць урадлівасць глебы жыве і ў хлебараба нашых дзён. Толькі ў нас думы іншыя і іншыя задачы. Мы ведаем, што будзе ў нас хлеб і на сёння і на заўтра. Будзе і да хлеба. Мы думаем пра багацце не толькі сваё, але ўсяго нашага народа.

Што можа даць чалавеку адзін гектар зямлі? Колькі хлеба можна з яго ўзяць?

Хаця калгас наш мае мяса-малочны напрамак, на фермах больш чым тысячы галоў буйной рагатай жывёлы, больш за дзве тысячы свіней, але ні маля, ні мяса не атрымаеш, калі не будзе чым карміць жывёлу. Таму аснова асноў усёй сельскагаспадарчай вытворчасці — збожжа. І клопаты нашы пра яго.

Дзесяць гадоў назад, скончыўшы Беларускую сельскагаспадарчую акадэмію, я прыйшла ў калгас. Тады з аднаго гектара пасеваў атрымлівалі па 12 цэнтнераў збожжа. Па тым часе гэта быў някеп-

Пралетары ўсіх краін, яднайцеся!

**работніца
і сялянка**

**№ 4 КРАСАВІК
1972**

ШТОМЕСЯЧНЫ ГРАМАДСКА-ПалІТЫЧНЫ
І ЛіТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ ЧАСОПІС

**ВЫДААННЕ ЦК КП БЕЛАРУСІ
ГОД ВЫДААННЯ СОРАК ВОСЬМЫ**

Выдавецтва ЦК КП Беларусі

Лідзія Емільянаўна Сіроткіна.
Фота Ул. Вяхоткі.

скі ўраджай для нашай сярэднеугліністай, падзолістай глебы.

Летась мы сабралі з гектара ў тры разы больш. А калі яшчэ ўлічыць, што здымаем мы з гэтых плошчаў і другі ўраджай, то выходзіць, што гектар сёння дае столькі кармавых адзінак, колькі дзесяць гадоў назад давалі шэсць гектараў.

Гэта ўжо вялікі крок наперад, і я паспрабую прасачыць, як нам удалося яго зрабіць. Буду гаварыць пра «дробязі», на якія часта не звяртаюць увагі. Бо калі пры ўраджай да 15 цэнтнераў з гектара «дробязі» адыгрываюць не такую ўжо вялікую ролю, то для атрымання больш высокага ўраджаю трэба ўлічваць усё.

Ёсць правілы, якія ведае кожны аграном і якія ён павінен выконваць. Першае—гэта асвоіць правільныя севазвароты. Пералічваць іх не буду, скажу толькі, што ў нас чыстых папараў няма. Займаем іх лубінам, а пасля яго высаіваем азімыя.

Якасць угнаенняў. Спынюся на гэтым больш падрабязна, бо часам бывае, што і ўгнаенне ёсць, і на поле яго вывозяць, працу затрачваюць, а карысці мала. Карміць зямлю трэба ўмела. Я памятаю часы, калі не хапала ўгнаен-

няў і на палі вывозілі торф—сыры, з балота. Торф кіснуў і закісяў глебу.

Мы рыхтуем арганічныя ўгнаенні так. Спецыяльны механізаваны атрад рэжа торф. Верхавы, выветраны торф ператвараем у тарфакрошку. Прапускаем яе праз жывёлагадоўчыя фермы: падсілаем жывёле. Сыры, нізінны торф ідзе на кампост. На тарфяную падушку кладзем гной, трамбуем трактарамі, перасыпаем торфам. Потым зноў гной, а зверху прыкрываем торфам. Бурты робім вялікія, па 80—100 тон. Пад тарфяной «коўдрай» гной не прамярзае, гэта самае галоўнае, у ім за зіму пройдзе працэс мінералізацыі, і вясной ён адразу пачне жыць расліну.

У пачатку сакавіка кампосты вывозім на поле. Пад збожжавы даем па 20 цэнтнераў на гектар, на асобных участках і яшчэ больш. Калі ж збожжа сеем пасля прапашных, то даем толькі мінеральныя. Па глебай карце глядзім, куды колькі і якіх угнаенняў трэба. Выроўніваем глебу, прыкатваем, каб была аднолькавая глыбіня запраўкі насення.

Сеяць стараемся рана, у самыя сціслыя тэрміны—як азімыя культуры, так і яравыя.

Насенне ў нас самага высокага гатунку. За месяц да сяўбы яго пратручваем гранахам.

Дарэчы, пра норму высева. Раней лічылі, што хопіць 150—180 кілаграмаў насення на гектар. Па інерцыі доўгі час і мы так думалі. Восем гадоў назад упершыню павялічылі норму высева. Вынік быў добры. Цяпер кладзем у зямлю амаль у два разы больш насення, чым клалі нашы дзяды.

І сеяць пачалі інакш. Мы правялі дослед. Пасеялі ячмень звычайным радковым спосабам і—перакрыжаваным, вузкарэдкавым і сеялкамі. Я сама ўсё лета сачыла за доследным участкам. Рос там ячмень як на дражджах. Расліны больш раўнамерна размяркоўваліся на плошчы пасева і таму лепш асвятляліся сонцам. Вынікі былі выдатныя:

пры радковым спосабе сяўбы знялі па 32—35 цэнтнераў з гектара, а на доследным участку—па 46.

Па ўсіх культурах складаем тэхналагічныя карты. У іх прадугледжваем работы, выдаткі, тэрміны, а таксама аплату працы. Кожны ведае, што яму рабіць і колькі ён за гэта атрымае. А тое, што правілы агра-тэхнікі на ўсіх этапах палявых работ трэба выконваць толькі выкажасна,—мы не паўтараем. Людзі самі ведаюць, бо зімой вучыліся на агра-тэхнічных курсах.

Некалькі слоў хачу сказаць пра механізацыю. Сеем і ўбіраем ураджай толькі машынамі. Гэта дае магчымасць у самыя сціслыя тэрміны ўпраўляцца з усімі работамі. Але патрэбных машын яшчэ не хапае. У нас няма ніводнага раскідвальніка мінеральных угнаенняў «РУМ-3». Ды і саміх мінеральных угнаенняў нестася. Калгас не мае зернеўборачнага камбайна «Ніва» або «Колас», разлічанага на ўборку высокіх ураджаяў збожжа. Летась атрымалі новы камбайн, але зноў «СК-4». Ён не можа прапусціць вялікую колькасць зерня праз бункер і выкідае яго разам з мякінай і саломай. Вельмі патрэбны камбайн новай канструкцыі.

Я ўжо казала, што вырошчваем па два ўраджай за год. Як гэта ўдаецца? Паглядзіце самі.

Жніво пачынаем прыблізна 27 ліпеня. А ўжо 5—10 жніўня сеем на гэтых плошчах лубін на зялёны корм або на сілас. І яшчэ прыклад: вясной частку азімага жыта косім на зялёны корм, а поле засяваем аднагадовымі травамі на зялёны корм або на сілас.

З 15 чэрвеня косім шматгадовыя травы другога года карыстання. Закладваем з іх сенаж па 5 тон на карову. Другога ўкосу не чакаем, бо ведаем, ён намнога меншы. Плошчы заворваем і сеем аднагадовыя травы. Да восені яны вырастаюць і даюць добры ўраджай. Так мы папаўняем нашы кармавыя запасы.

Хімія намнога палегчы-

ла працу хлебараба, асабліва ў барацьбе з пустазеллем. Але да ўжывання ядахімікатаў трэба падыходзіць вельмі асцярожна. У сваёй практыцы мы вялікую ўвагу аддаем агра-тэхнічным сродкам барацьбы з пустазеллем. Гэта своечасовая асенняя апрацоўка глебы. Спачатку—лушчэнне іржышча. Дзён праз дзесяць пустазелле прарастае. Тады трактарамі трэба ўзараць зямлю. Загіне пустазелле, дзярніна перапрэе, зробіцца ўгнаеннем і са шкоднага ператворыцца ў сябра ўраджаю будучага года. На правільна апрацаваным полі не будзе пустазелля, і ядахімікаты для праполкі не спатрэбяцца. Тады і птушак будзе больш, і пчол.

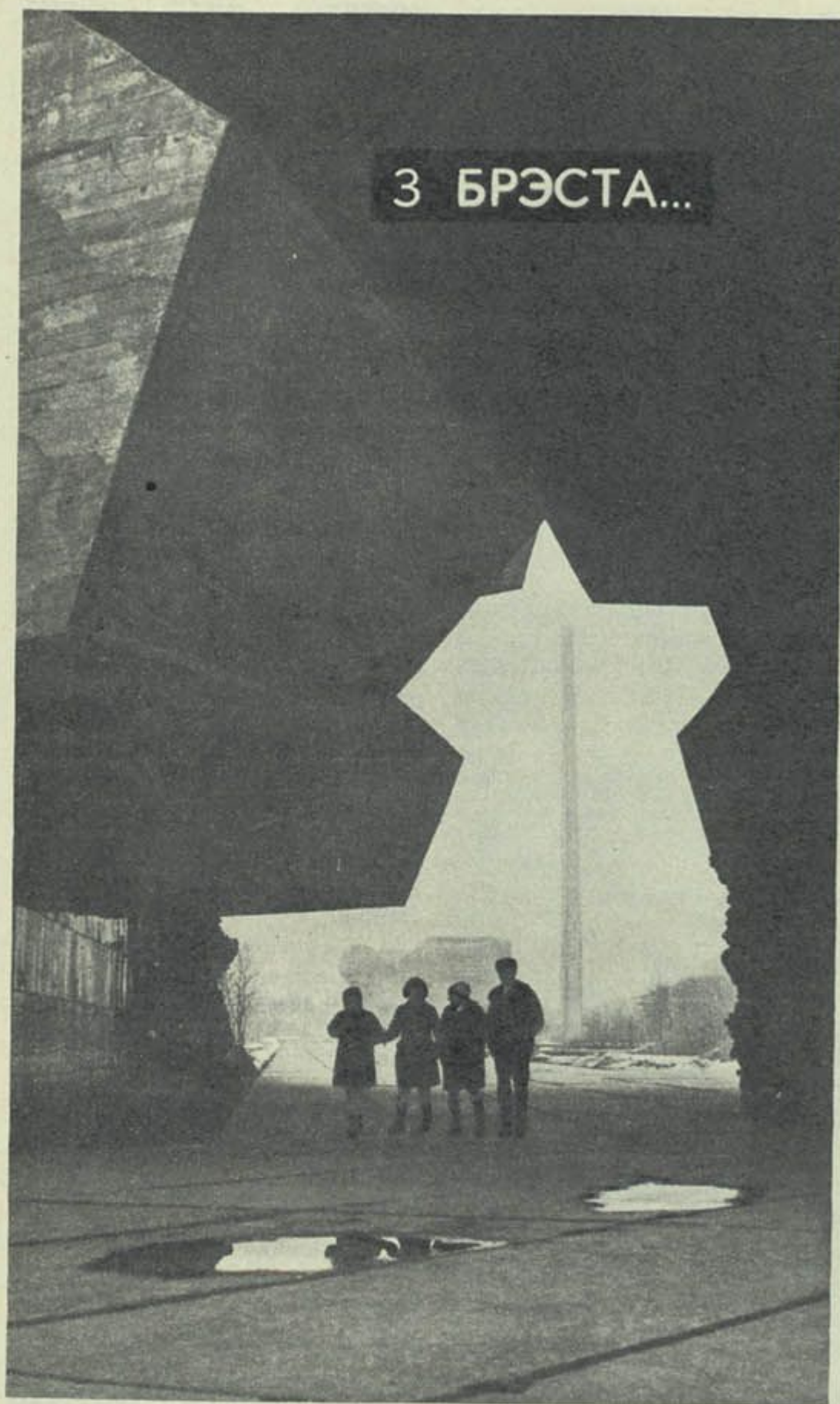
Дарэчы, у нашым калгасе пастухам забаронена ісці ў поле з сабакамі. Бо сабакі знішчаюць курапатак, як толькі тыя выведзца.

Зіма сёлета была цяжкая для хлебараба—вялікія маразы і мала снегу. Прамерзла зямля. Ёсць у нас на такі выпадак страхавы насенны фонд. Сваё абавязацельства, якое бралі на канец пяцігодкі,—вырасціць 40 цэнтнераў збожжа з гектара, мы павінны выканаць сёлета. Але і 40 цэнтнераў—не мяжа.

Люблю я поле, асабліва ранняя вясной, калі сышоў апошні счарнелы ўжо снег, адтала зямля, па калінах бягуць вясёлыя шумлівыя ручайкі і ўсё навокал ажывае. Гудуць машыны, грукочуць трактары. Там зелянее азіміна, тут прабіваюцца з зямлі яшчэ кволыя травінкі. Я гляджу на гэтыя травінкі і бачу тут луг, на якім калышучца густыя высокія травы. І думаю: якім моцным становіцца чалавек, калі сябруе з навукай, не цураецца вопыту сяброў не толькі ў сваёй рэспубліцы, але і за яе межамі, шукае сам! І калі ў яго працавітыя рукі, тады гектар зямлі, на які ён кідае маленькія зярняtki,—як у казцы, ператвараецца ў залаты.

Лідзія СІРОТКІНА,
галоўны аграном калгаса
«Перамога»

Талачынскі раён.

З БРЭСТА...

НАША фабрыка — адзінае прадпрыемства ў рэспубліцы, дзе шыюць сукенкі для дзяўчынак. Калектыву ў нас не надта вялікі, але і не малы. Больш як тысяча чалавек працуе на фабрыцы. Пераважна жанчыны. Швачкі, абмялоўшчыцы, закройшчыцы...

Пачыналася фабрыка адразу ж пасля вайны з маленькай арцелі індпашыву, і працавала на ёй 12 чалавек. Было 12 простых швейных машын. Не было ні гэтага трохпавярховага корпуса, што заняў амаль увесь квартал у цэнтры горада, ні сённяшняга выдатнага ўніверсальнага абсталявання, ні многага іншага, што маем мы цяпер. Нават імя фабрыцы, дарагое нам сёння імя камісара Брэсцкай крэпасці Фаміна, прысвоена зусім нядаўна.

Прадпрыемствы, якія шыюць адзенне для дзяцей, многія гады запар у нас больш крытыкавалі, чым хвалілі. І крытыкавалі, трэба сказаць, часцей за ўсё справядліва. Усім нам хочацца, каб нашы дзеці выглядалі заўсёды прыгожымі, каб іх адзенне, асабліва адзенне дзяўчынак, радавала і весяліла вока. А гэтага не лёгка дабіцца ў тым ліку і нам. І цяпер яшчэ нямаю прэтэнзій ад бацькоў можна пачуць у адрас прадпрыемстваў, якія шыюць дзіцячае адзенне. І ўсё ж час і намаганні прынеслі свой добры плён.

Я кажу гэта смела — добры плён, бо многія вырабы нашай фабрыкі ідуць цяпер зусім у іншым выглядзе і стане да пакупніка. Думаю, што школьная форма для дзяўчынак не выклікае цяпер папрокаў у адрас фабрыкі. Сукенкі для старшакласніц з карункавымі каўнярамі і манжэтамі — таксама. І сукенкі — мы іх называем «лялечнымі» — для самых маленькіх, з плісіроўкамі, вышыўкамі, аплікацыямі, і хала-

цікі для дзяўчынак з добрай якаснай тканіны, якую спецыяльна прысылае нам «Трохгорка» — маскоўская фабрыка мануфактуры, і шмат якое іншае дзіцячае адзенне, што пашываецца на фабрыцы, варта, бадай, ужо і добрага слова. Нездарма некалькі нашых вырабаў будуць прадстаўлены ў хуткім часе на Знак якасці.

І калі яшчэ крышку «пахваліцца», то хочацца мне сказаць яшчэ вось што. Толькі звыш плана ў першым годзе пяцігодкі мы пашылі сваім юным пакупнікам каля 35 тысяч сукенак. Апрагнулі гэтыя сукенкі не толькі дзяўчынкі з нашай рэспублікі, але і з такіх гарадоў, як Пяцігорск, Стаўрапаль, Сяміпалацінск.

Поспехі, нават самыя нязначныя, не могуць прыйсці ў калектыву, калі там не будзе творчасці, калі сённяшні дзень нічым не адрозніваецца ад учарашняга. А слова «творчасць» у наш час усё часцей і часцей вымаўляецца побач са словам «спарборніцтва»... Спарборніцтва асабістае, спарборніцтва па прафесіях, па ўчастках, па брыгадах, спарборніцтва калектыву з калектывам (наша фабрыка выклікала на спарборніцтва ўкраінскую фабрыку дзіцячага адзення ў горадзе Луцку)... Калі ўявіш у думках магутную гэтую хвалю, яшчэ больш яскрава разумееш, чаму наша партыя і Савецкі ўрад заклікаюць усіх нас сёння яшчэ больш і больш аддаваць увагу спарборніцтву — творчай энергіі мас.

Якія формы спарборніцтва найбольш прыдатны для нашага калектыву? Якія ўмовы для таго, каб спарборніцтва было рэальнае, дзейснае, трэба ствараць на кожным рабочым месцы? І ўрэшце — якія стымулы заахвочвання і формы галаснасці спарборніцтва мы будзем практыкаваць у сваім калектыве?

Пяцігодка і мы

НАСІШЕ АБНОВЫ, ДЗЯЎЧЫНКИ!

3

Дзень добры, Брэст, горад-герой, горад-пагранічнік! Праз некалькі мінут мы пойдзем на адно прадпрыемства горада, потым на другое. Будзем весці размову аб працоўных справах. Старшыня фабкома швейнай фабрыкі падзеліцца сваімі думкамі пра арганізацыю спарборніцтва, дырэктар завода газавай апаратуры раскажа пра свае планы. Але перш чым пойдзе гаворка аб працоўных справах і перамогах, мы запрашаем вас хоць на адну хвіліну яшчэ раз туды, дзе нарадзілася бессмяротная гераічная слава Брэста. У крэпасць.

На здымку — вароты крэпасці. Вароты Бессмяротнага Гарнізона. (А можа... вароты нашай Радзімы?) Вы чуеце, тут, пад скляпеннямі, скрозь гром выбухаў гучыць голас Левітана: «Сёння, 22 чэрвеня...» Чуеце жалобную музыку? А там далей, у глыбіні крэпасці, відаць горды манумент воіна і штыкабеліск. Штык, які засланы Радзіму. У імя жыцця, у імя шчасця сённяшняга чалавека і, пэўна, таксама ў імя таго, каб з гэтага горада, як і з многіх іншых гарадоў нашай Радзімы, ішлі да людзей мірныя, прыгожыя дарункі. Каб свяцілі людзям брэсцкія электрычныя лямпачкі. Каб брэсцкія дываны ўпрыгожвалі наш побыт, каб новыя сукенкі, трыкатажныя вырабы з Брэста, з горада, у якім раней зусім не было прамысловасці, радавалі дзяцей і дарослых.

ве? Вось з гэтага, з асэнсавання гэтых трох асноўных пытанняў, мы і пачыналі...

Вызначылі такія формы: кожны чалавек бярэ асабістае абавязальства. Інжынер, майстар участка павінен забяспечыць усе тэхнічныя ўмовы для выканання абавязальства (і тут таксама будзе «сваё» спаборніцтва!). Затым — і гэтая форма нам асабліва падабаецца, яна жывая, я сказала б, асабліва творчая — спаборніцтва па прафесіях.

На нашай фабрыцы за званне «лепшая па прафесіі» спаборнічаюць каля трохсот рабочых масавых прафесій. Спецыяльна распрацавана і зацверджана палажэнне аб спаборніцтве па прафесіях. Вынікі падводзяцца па брыгадах, участках і па фабрыцы. Вызначаюцца пераможцы, лепшая швачка брыгады, участка, фабрыкі, лепшая прасавальшчыца, лепшая спецмашыністка, лепшая насцільшчыца, абмялоўшчыца і г. д. Пераможцам у спаборніцтве па прафесіях уручаюцца пераходныя вымпелы і грашовыя прэміі. Па выніках квартала — прэмія ў суме 10 рублёў. А калі званне «лепшая швачка» ці «лепшая насцільшчыца» захоўваецца на працягу квартала і па выніках наступнага, калі гэтага чалавека ніхто не абганяў, то званне пацвярджаецца і размер прэміі павялічваецца ўдвая.

Пасля падвядзення вынікаў спаборніцтва выпускаюцца віншавальныя «маланкі». Ход спаборніцтва адлюстроўваецца ў насценным друку. Імёны пераможцаў заносіцца на цэхавыя Дошкі гонару. Ва ўрачыстай абстаноўцы ўручаюцца вымпелы, сцягі і грашовыя прэміі. Пераможцу спаборніцтва, акрамя таго, прыходзіць цёплае віншавальнае пісьмо дадому ад імя дырэкцыі, парткома і фабкома фабрыкі.

Ва ўсёй гэтай арганізатарскай рабоце самы непасрэдны ўдзел прымаюць і фабрычны, і цэхавыя камітэты прафсаюза. Нездарма, як толькі гутарка заходзіць пра спаборніцтва, гавораць:

— Спаборніцтва? Гэта «хлеб фабкома».

Хлеб — значыць кроўная справа, надзённая. Справа, без якой ні чалавек, ні калектыў у цэлым не можа абысціся. І мы прымаем гэтае вызначэнне як формулу, прымаем, бо разумеем: сапраўды, гэта вельмі важна для ўсяго калектыву фабрыкі. Чым лепей здолеем мы ўсе арганізаваць спаборніцтва, чым большая ў гэтым будзе роля камітэта прафсаюза — тым больш вырасце яго аўтарытэт і ўплыў у рабочым калектыве. І большая будзе карысць справе.

А цяпер мне хочацца раска- заць пра некаторых лепшых людзей нашай фабрыкі, пра тых, кім сёння ганарыцца ка-

На канвееры — сукенкі для дзяўчынак.

Канструктор-модэльер Рыта Літвінская.

лектыву, каго па праву мы называем запяваламі ў спаборніцтве.

Чвэрць веку працуе на фабрыцы швачка Марыя Дзмітраўна Гадун. Не толькі сама працуе выдатна, але і перадае вопыт маладым рабочым. А павучыцца ў нашай Марыі ёсць чаму. Прадукцыя, якую яна выпускае, — выдатнай якасці. Ёй прысвоена высокае званне ўдарніка камуністычнай працы, яна выйшла пераможцай у спаборніцтве па Міністэрстве лёгкай прамысловасці СССР і прызнана лепшай швачкай.

З першага дня існавання фабрыкі працуе Алена Панасюк. Пачынала Алена вучаніцай швачкі. Яна памятае той час, калі на фабрыцы былі нажныя машыны, вытворчае памяшканне ацяплялася печамі. На яе вачах рос калектыў. Не адзін раз давялося працаваць на нядзельніках пры рэканструкцыі фабрыкі. З году ў год Алена Панасюк датэрмінова выконвае свае абавязальствы, і праца яе ацэнена па заслугах: яна ўзнагароджана вышэйшай урадавай узнагародай — ордэнам Леніна.

А вось яшчэ прадстаўнік адной прафесіі, вельмі адказнай у нас, — абмялоўшчыца падрыхтоўчага цэха Ганна Захараўна Тынкоўская. Многае ў далейшым працесе працы залежыць ад абмялоўшчыцы — і раскрой тканіны, і эканомія, і якасць гатовай сукенкі. Ганна Захараўна лічыцца ў нас абмялоўшчыцай самай высокай кваліфікацыі. Яна прыняла абавязальства выконваць п'яцідзённую норму за чатыры дні і гэтае абавязальства выконвае. Шмат добрых слоў можна сказаць у аднас нашай паважанай Ганны Захараўны. Яна чулы, спагадлівы чалавек, свой вопыт работы перадае таварышам па працы, актыўна ўдзельнічае ў грамадскім жыцці. Акрамя ўсяго гэтага, яна — адзін з лепшых рацыяналізатараў фабрыкі.

Ёсць у нас брыгада, спецыялізаваная на пашыве шарсцяных сукенак для дзяўчынак. Праца ў гэтай брыгадзе патрабуе асаблівай уважлівасці. Вядома, што з шарсцяных тканін шыць больш складана, чым з баваўняных. Кіруе гэтай брыгадай майстар Вера Міхайлаўна Тарасава. Вера кожнага чалавека ў сваёй брыгадзе ведае, калі можна так сказаць, усебакова: і як ён працуе, і як можа працаваць, і як склалася асабістае жыццё, — словам, яна ў курсе ўсіх спраў. Заўсёды дапаможа, калі трэба, дасць добрую параду. Людзі цэняць гэта і стараюцца ні ў чым не падводзіць свайго брыгадзіра. Нездарма брыгадзе, якой кіруе Вера Міхайлаўна, адной з першых было прысвоена высокае званне брыгады камуністычнай працы.

Раскажу яшчэ пра сяцёр

Марчук — Лідзію Андрэўну, Ніну Андрэўну і Марыю Андрэўну. Усе яны пачыналі працаваць вучаніцамі швачак. Па дваццаць гадоў працуюць ужо на фабрыцы Лідзія і Ніна, Марыя — больш дзесяці гадоў. Цяпер Лідзія стала рэзервай работай, асвоіла спецыяльнае абсталяванне і можа выконваць любую аперацыю. Ніна — кантралёр гатовай прадукцыі. Марыя без адрыву ад вытворчасці закончыла тэхнікум і працуе дыспетчарам.

Вось такія ў нас людзі і вось так складаецца іх лёс. Расце фабрыка — расце разам з ёй чалавек...

Некалькі слоў пра нашы праблемы. Зноў вяртаюся да думкі: кожнаму з нас хочацца, каб нашы дзеці былі прыгожыя і зручна апранутыя. А калектыву фабрыкі, ад якога гэта ў многім залежыць, — тым больш. Як бачыце, людзі ў нас у калектыве цудоўныя, умеюць працаваць з ахвотай, з агульнасцю. Што яшчэ трэба? Тканіна, тканіна і яшчэ раз тканіна! Прыгожая, яркай расфарбоўкі, спецыяльна для дзяцей і падлеткаў. А, між тым, не заўсёды тканіна, якая да нас паступае, адпавядае нашым сённяшнім эстэтычным і вытворчым патрабаванням. Асабліва ў афарбоўцы. Гэта ў першую чаргу гаворыцца пра тканіну Баранавіцкага баваўнянага камбіната. Да Гродзенскай фабрыкі галантарэі, якая пастаўляе фурнітуру, рахунак таксама вялікі. Шмат браку ў замках-маланках. І яшчэ адно пытанне, якое даўно ўжо трэба было вырашыць раз і назаўсёды Міністэрству лёгкай прамысловасці. Чаму, скажыце, адна фабрыка не можа цалкам даваць другой? Навошта нам займацца такой карпатлівай і працаёмкай справай, як перамерка метражу тканіны, выбаркоўка яе? Перамерваюцца і выбаркоўваюцца занавы дзесяткі тысяч метраў! Хіба няма на кожнай фабрыцы свайго АТК, хіба нельга, нарэшце, увесці ўсюды адзіныя ГОСТы?

У хуткім часе мы парадуюм многім жанчын і іх дачушак добрымі абноўкамі. Фабрыка значна пашырыць свой асартымент. Дзяўчынкі атрымаюць модныя, зручныя касцюмчыкі, якія складаюцца з камізэлькі і штаноў, прыгожыя летнія сукенкі. Павялічваем асартымент сукенак для самых маленькіх. Масавыя спаборніцтва ў калектыве дапаможа нам выпускаць прыгожыя, добра пашытыя вырабы. Вось толькі каб не падводзілі нас прадпрыемствы — нашы пастаўшчыкі, каб яны таксама больш актыўна ўключаліся ў сацыялістычнае спаборніцтва за лепшую якасць сваіх вырабаў.

Людміла ГРОДА,
старшыня фабкома
Брэсцкай швейнай фабрыкі
імя Фаміна.

Лепшыя швачкі фабрыкі — Антаніна Шышко, Валянціна Таўсцяк, Ніна Адамчук, Ларыса Губоніна і Ганна Талай.

Таня Букрэва вучыцца ў Баранавіцкім тэхнікуме лёгкай прамысловасці, а практыку праходзіць на фабрыцы.

Старшыня фабкома Людміла Грода.

Фота Ул. Вяхоткі.

Юныя манекеншчыцы.

ЧЫРВОНЫ ЦЮЛЬПАН

Вам знаёма гэтая эмблема? Калі не ў вас, то ў ваших сяброў ці суседзяў абавязкова стаіць на кухні брэсцкая газавая пліта з чырвоным цюльпанам і з дня ў дзень, з году ў год безадмоўна «корміць» сям'ю. 325 тысяч пліт — лічба, якой можа ганарыцца завод, бо па прэктнай магутнасці ён павінен быў выпускаць толькі сто тысяч. 325 тысяч гападынь штогод атрымліваюць падарунак завода.

У прэсавым, эмаліровачным, зборачным цэхах, там, дзе нараджаюцца пліты, працуюць Тамара Дамась і Ніна Стальмашук, Юрый Кучынскі і Святлана Сарока, Іван Плечка і Лідзія Вальшынец і многія, многія іншыя людзі, якія стараюцца зрабіць нашы пліты прыгожымі і бездакорнымі.

325 тысяч пліт. Двухканфорныя — завод спяшаецца, вялікае будаўніцтва кватэр падганяе яго, патрабуе: хутчэй, больш! Адсюль і двухканфорныя, каб «хутчэй і больш». І настольныя, або «турысцкія», — для летняга адпачынку, для геалагаў, аўтатурыстаў. Ды ці мала яшчэ дзе можа спатрэбіцца лёгкая, недарагая і такая зручная рэч? Акрамя ўсіх іншых выгодаў, на многіх настольных плітах Брэсцкага завода ўстаноўлена аўтаматычнае запальванне. Запалкі не патрэбны.

— А які будзе заўтрашні дзень завода? Чым парадуюце вы менавіта нас, хатніх гападынь, у хуткім будучым?

Пытанне звернута да дырэктара Брэсцкага завода газавай апаратуры Міхаіла Фадзеевіча Іофе.

— Заўтрашні дзень? Паглядзіце на гэты новы корпус. Ён пакуль яшчэ будзецца, але калі ўвойдзе ў строй, а будзе гэта не пазней, чым праз год, — тады завод атрымае новае дасканаласць абсталяванне, — мы парадуюм людзей самымі сучаснымі, самымі лепшымі плітамі.

— Лепшымі за леныградскія — сённяшні эталон?

— Глядзіце самі. Вось эксперыментальны экзэмпляр нашай будучай чатырохканфорнай пліты. Крыху нагадвае леныградскую, але духоўка большая, больш даска-

Такія газавыя пліты выпускае і будзе выпускаць Брэсцкі завод.
Фота Ул. Вяхоткі.

налыя гарэлкі, верхняя на-
крыўка можа ператварыць
пліту пасля таго, як абед бу-
дзе згатаваны, у элегантны
белы эмаліраваны столік.
І яшчэ—думаем, гэта асаблі-
ва парадзе гаспадынь,—па-
дача газу ў пліце будзе
імгненна спыняцца, як толь-
кі пагасне агонь. Выкіпеў
суп, пагасіў агонь—нічога
страшнага, хай гаспадыня не
турбуецца, пліта сама папя-
рэдзіць небяспеку.

— Ну, а як наконт аўтаза-
пальвання? Вельмі ўжо гэта
зручна...

— Зручна не толькі для
гаспадынь. Для дзяржавы ў
цэлым. Уявіце сабе, колькі
лесу мы выратуем, калі ў
мільёнах кватэр штотыдзень
сэканоміцца па добрым ка-
рабку запалак... І яшчэ. Сё-
ня гэта толькі мара, але ў

наш час ад мары да праек-
та, ад праекта да справы не
такі ўжо далёкі шлях. Дума-
ем, у новай пліцы, калі ўсё
будзе спрыяць нашым пла-
нам, зрабіць гэтакі маленькі
цуд—праграмнае кіраванне
тэмпературным рэжымам.
Паставіць гаспадыню на плі-
ту каструлю ці патэльню, за-
гадае пліце: 20 мінут вары
на інтэнсіўным агні, паўгадзі-
ны—на слабым, потым—вы-
ключайся. А сама можа спа-
койна пайсці ў магазін, па-
глядзець кіно. Хіба гэта не
цуд?

Каму не спадабаюцца та-
кія планы і праекты! Што ж,
у добры час, завод! Няхай
твая эмблема, твой «чырво-
ны цюльпан», і надалей яшчэ
больш прыносіць нам палёг-
кі ў хатніх справах і клопа-
тах.

А. ПАУЛАВА

Іван МЯДЗВЕДЗЕЎ

* * *

Вясна. Красавік на Палессі.
Дадому ляцяць жураўлі.
Звініць жаўруковая песня
Над полем, над краем маім.

І крыгі сплываюць са
стогама—
Аж Сож ад натугі раве.
І нехта ў хусцінцы чырвонай
Да берага кліча мяне.

І я, як за прывідным шчасцем,
Вушанку шпурнуўшы пад плот,
Бягу—не баюся упасці—
Глядзець, як ідзе крыгаход.

Звініць жаўруковая песня
Над родным Палессем маім.
І грэецца ў промнях
прадвесне.
І мы з табой—двое—стаім...

БЕССМЯРОТНЫ ТВОР

(Да 100-годдзя выхаду першага тома «Капіталу»
К. Маркса на рускай мове)

Да неўміручых тварэнняў чалавечага генія належыць
галоўная праца К. Маркса «Капітал». Гэты выдатны
твор—смяротны прыгавор буржуазнаму ладу, магутны
набатны заклік да ўсіх прыгнечаных узняцца на бараць-
бу за сваё вызваленне.

У фундаментальнай працы Маркса выкладаецца на-
вуковы сацыялізм. У ім геніяльна абагульнены прак-
тычны вопыт рабочага руху, унутрана і неразрыўна злу-
чана строгая навуковасць з рэвалюцыйнасцю. Гэта са-
праўдны ўзор партыйнасці ў навуцы. Распрацоўка кож-
най тэарэтычнай праблемы носіць класавы характар.

«Капітал» увасабляе два вялікія адкрыцці К. Марк-
са—матэрыялістычнае разуменне гісторыі і тэорыю
прыбавачнай вартасці. Першае з іх распаўсюдзіла на-
вуковае пазнанне на грамадскае жыццё, знаменавала
развіццё сацыялізму ад утопіі да навукі, другое—сарва-
ла заслону таямніцы з адносін паміж працай і капіта-
лам, выкрыла сутнасць капіталістычнай эксплуата-
цыі. У «Капітале» на аснове даследавання канкрэтных
гістарычных фактаў паказана ўся сутнасць капіталі-
зму, раскрыты законы яго ўзнікнення, развіцця і гі-
белі, абгрунтавана немінучасць сацыялістычнай рэва-
люцыі. Не выпадкова К. Маркс назваў сваю вялікую
працу «самым страшным снарадам, які калі-небудзь
быў пушчаны ў галаву буржуа».

«Капітал» для міжнароднага рабочага руху з'явіўся
найвялікшай навуковай перамогай і пасля свайго выха-
ду ў свет пачаў трыумфальнае шэсце.

Першай краінай у свеце, дзе бессмяротны твор
К. Маркса з'явіўся ў перакладзе на замежную мову,
была Расія. Як жа быў арганізаваны пераклад «Капіта-
лу» на рускую мову?

За гэту надзвычайную важную і адказную справу ўзяўся
рускі рэвалюцыянер Герман Лапацін. Ён у пачатку
1870 г. уцёк са Стаўрапаля (знаходзіўся там у ссыльцы)
у Парыж і пачаў сур'ёзна вывучаць «Капітал». Лапацін
вырашыў, што яму неабходна знаходзіцца ў адным го-
радзе з аўтарам, і неўзабаве пераехаў у Лондан, су-
стрэўся з Марксам, а затым цалкам аддаўся рабоце. Ён
шмат працаваў у бібліятэцы Брытанскага музея, выву-
чаў у арыгінале творы, на якія ёсць спасылкі ў «Капі-
тале». Велізарную дапамогу яму аказваў К. Маркс. Аў-
тар згаджаўся з дапаўненнямі і ўдакладненнямі тэкста,
якія прапаноўваў перакладчык.

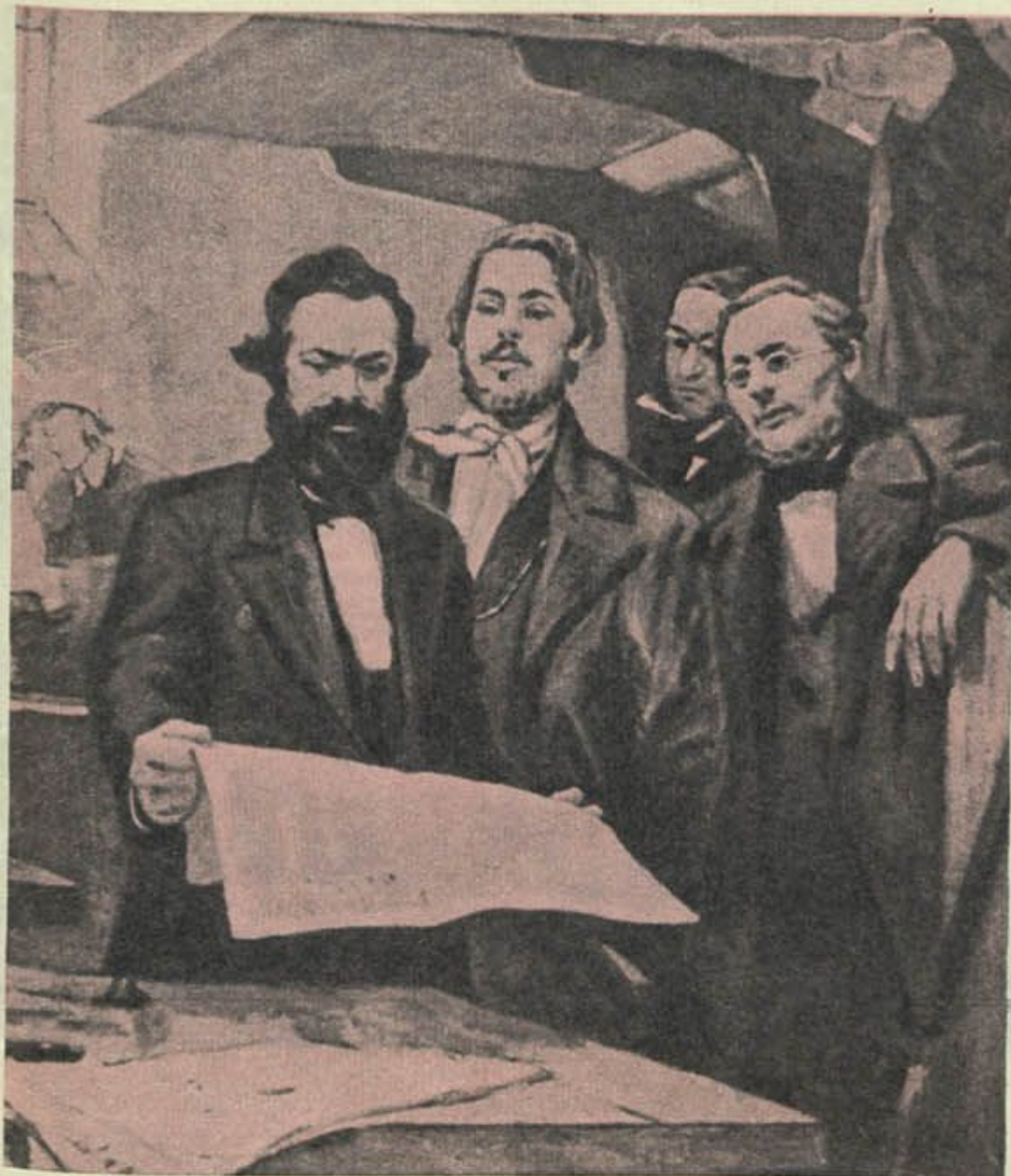
Аднак новая высакародная задума перашкодзіла Ла-
паціну давесці справу да канца. У снежні 1870 г. ён
пакінуў Лондан і паехаў у Сібір з мэтай выратаваць
Чарнышэўскага, які знаходзіўся ў ссыльцы. Але па да-
розе Лапаціна напаткала няўдача—адважны рэвалю-
цыянер у Іркуцку быў схоплены паліцыяй і вырваўся са
зняволення толькі ў 1873 годзе. Пераклад прадоўжыў
і закончыў яго друг Н. Даніельсон.

Выпуск кнігі ўзяў на сябе выдавец Н. Палякоў, які
быў звязаны з аўтарам і перакладчыкам, што групава-
ліся вакол часопіса «Современник». Непакоіліся, хаця б
кнігу не забаранілі. Але ўсё абышлося добра. Аб'ёмісты
том чыталі два цэнзары, і яны заключылі, што прад-
стаўлены ім твор «строга навуковы», а таму яго «мала
хто прачытае ў Расіі, а яшчэ менш—зразумее». Цэн-
зурны камітэт дазволіў апублікаваць працу.

«Капітал» выйшаў тыражом у тры тысячы экзempla-
раў (у тры разы больш за першае нямецкае выданне)
і пачаў хутка разыходзіцца. 8 красавіка 1872 года кні-
га з'явілася ў продажы ў цэнтры Пецяярбурга. Яна заня-
ла віднае месца на паліцах магазіна А. Чаркесава—у
прапагандысцкім цэнтры найноўшай палітычнай літара-
туры. Галоўная праца Маркса сустрэла вялікую ціка-
васць. Толькі за першыя паўтара месяца было прада-
дзена 900 экзemplaраў.

Маркс вельмі радаваўся паяўленню рускага перакла-
ду. «Калі гатовы экземплар «Капіталу» на рускай мове
дайшоў, нарэшце, да яго з Пецяярбурга,—пісаў яго ста-
ры друг Ф. Леснер,—то гэтая падзея ператварылася для
Маркса, для яго сям'і і яго сяброў у сапраўдную ўра-
чыстасць».

Аб папулярнасці кнігі сведчыла пісьмо рускага ста-

К. Маркс і Ф. Енгельс у рэдакцыі «Новай Рэйнскай газеты». Фрагмент.
Мастак Е. Сапіра.

тыстыка М. Гарбуновай-Каблуковай Энгельсу. Яна прасіла перадаць Марксу, што «ягоны твор «Капітал» шырока распаўсюджаны ў Расіі і не толькі сярод вучоных, але, галоўным чынам, сярод тых, хто праяўляе пэўную цікавасць да сацыяльных навук і да становішча народа... Для нас гэта кніга з'яўляецца дарагім і паважаным настаўнікам».

З творам Маркса знаёміліся відныя пісьменнікі, публіцысты, вучоныя. Яго чыталі палітычныя ссыльныя. Ён быў адпраўлены ў Вілюйск Чарнышэўскаму, трапіў у бібліятэку Мендзялеева. На падставе яго вялася прапаганда ў рабочых гуртках Масквы, Пецярбурга, Харкава, Казані і іншых гарадоў.

«Капітал» выклікаў розныя спрэчкі і тлумачэнні. Народніцкія ідэалогі тыпу Міхайлоўскага спрабавалі давесці, што праца Маркса дапамагае ратаваць Расію ад цяжкіх вынікаў развіцця капіталізму. Яны лічылі, што капіталізм — з'ява выпадковая, наносная. Але на самой справе марксісцкая тэорыя абгрунтоўвала бясспрэчную ісціну, што развіццё капіталізму — натуральны працэс, які нараджае ўмовы для рэвалюцыйнага пераўтварэння грамадства.

Распаўсюджанне марксізму спрыяла выпрацоўцы матэрыялістычнага светапогляду, усяляла ў свядомасць рабочага класа, усіх працоўных неабходнасць барацьбы супраць царскага ладу, за новае жыццё.

Ход гістарычнага развіцця, практыка рэвалюцыйнай барацьбы пацвердзілі жыццёвую сілу ідэй «Капіталу». Марксісцкае вучэнне ўзбагаціў і развіў далей Ул. І. Ленін. Створаная ім партыя, кіруючыся марксісцка-ленінскай тэорыяй, прывяла савецкі народ да нябачаных перамог і цяпер накіроўвае ўсе яго намаганні на паспяховае ажыццяўленне вялікіх планаў камуністычнага будаўніцтва.

Ідэі «Капіталу» ўвасоблены ў справах народаў краін сацыялістычнай садружнасці. Яны натхняюць усіх сумленных людзей свету на барацьбу супраць эксплуатацыі, за пераўтварэнне грамадства на сацыялістычных асновах.

А. ЛЮТАРЭВІЧ

Саюз непарушны рэспублік свабодных

Яшчэ ў 1928 годзе Анры Барбюс пісаў: «Калі б у мяне спыталі, што здзейснена Савецкай уладай самае надзвычайнае, якое здзіўляе не толькі яе сяб-

Раней азербайджанцы называлі сваю радзіму краем нафты, гора і слёз. Сёння яны называюць яе жамчужынай. У гэтай жамчужыны свая апра-

ГОРДАСЦЬ СЯСТРЫ ЧАРНАВОКАЙ...

роў, але і яе ворагаў, я адказаў бы: паглядзіце на Баку. Бо нідзе, як у Баку, так не відна вялікая бездань паміж бяспраўнасцю, рабствам і галечай учарашняга дня і шчасцем сённяшняга».

Гэтыя словы французскага пісьменніка-камуніста маглі б паслужыць эпіграфам да расказу не толькі пра сталіцу Азербайджана нафталы Баку, але і пра ўсю рэспубліку.

ва — сінявокі Каспій, сівыя вяршыні Каўказа, бурлівы Аракс, пяшчотныя ізумрудныя даліны Ганыха (Алазані) і Агрычая.

Што такое сённяшні Азербайджан? Сімвалам яго ў першую чаргу можа быць Апшэрон са сталіцай Азербайджана — Баку. Нават той Баку, які захапляў Анры Барбюса, стаў цяпер зусім інакшы. Горад-прыгажун сканцэнтруе найвялікшыя дасягненні азер-

Швачка фабрыкі імя Алі Байрамава Таіра Мамедава.

Кампазітар Шафіга Ахундава.
Фота Р. Нагіева.

байджанскага народа ў эканоміцы і культуры. Баку стаў важнейшым цэнтрам нафтаперапрацоўчай прамысловасці, усесаюзнай лабараторыяй нафтаздабычы і нафтахіміі. Адсюль цягнуцца нафта- і газправоды, якія даюць жыццё многім прамысловым прадпрыемствам брацкіх рэспублік Закаўказзя. Бакінскія вучоныя і рабочыя ўпершыню ў гісторыі стварылі ў адкрытым моры цудоўны горад Нафавыя Камані. Нафавыя Камані—гэта больш двухсот кіламетраў сталых шляхоў, якія ўзняліся над марскімі глыбінямі, гэта ўвасабленне вялікай працы і таленту савецкіх нафавікоў, гэта многія дзесяткі буравых, якія крочаць усё далей і далей ад эстакады да гарызонту.

Сімвалам сучаснага Азербайджана можа быць і юны Сумгаіт—індустрыяльны спадарожнік Баку. Яшчэ не так даўно на яго месцы было ціхае, непрыкметнае паселішча з трыма дзесяткамі дамоў, якія стаялі сярод голай, выпаленай сонцам паўпустыні. Цяпер гэта трэці па велічыні горад рэспублікі, буйны металургічны і нафтахімічны цэнтр. На прадпрыемствах Сумгаіта выпускаюцца сталыя трубы для нафавых промыслаў, алюміній, сінтэтычны каучук і многае іншае. Сумгаіт стаў гордасцю савецкіх горадабудаўнікоў. Пры планіроўцы яго былі ўлічаны мікракліматычныя асаблівасці мясцовасці. Фінскі журналіст Аранэ Найонен называў сённяшні Сумгаіт правобразам камуністычных гарадоў будучыні.

Але, вядома, ранейшы Сумгаіт не быў бы сучасным Сумгаітам, калі б далёка ад Баку, у перадгор'ях Баздага, у 1954 годзе не вырас Мінгечаурскі гідравузел, які забяспечвае энергіяй прадпрыемствы Сумгаіта. Пра Баздаг—шэра-попельную ўзгоркаватую граду—здаўна гаварылі, што яна «тысячу разоў перакулена прыродай». У тысячу першы раз граду перакулілі людзі. На яе плечы абаперлася адна з найвялікшых у свеце земляных плацін, якая перакрыла рэчышча капрыз-

лівай Куры. Для Баздага шырока разлілося новае вадасховішча, і ўпершыню зазеленелі сухія схілы перадгор'яў. Але Кура дала жыццё не толькі бліжэйшай акрузе. Яна напайла палі Шырвані і Карабаху, яна пачала круціць лопасці шасці магутных генератараў, і ад Мінгечаура пабег ток у Баку і іншыя гарады Закаўказзя.

На Каўказе здаўна кажуць: «Што ты аддаў, тое тваё». Наша сацыялістычная рэчаіснасць надала гэтай прыказцы асаблівы сэнс. Азербайджан аддае брацкім рэспублікам не толькі электрычную энергію, але і нафту, і прыродны газ; газавод дружбы цягнецца ў Тбілісі і Ерэван. Руда, якая здабываецца ў Дашкесане, ідзе на Закаўказскі металургічны камбінат у Руставі і вяртаецца ў выглядзе сталых зліткаў на трубапракатны завод Сумгаіта. Сумгаіцкія трубы вывозяцца на Украіну, у сярэднеазіяцкія рэспублікі і ў розныя раёны Расійскай

Федэрацыі, а пераробны чыгун і пракат дастаўляюцца ў Азербайджан з Украіны, Урала, Сібіры. Забяспечваючы ўсе рэспублікі змазачнымі масламі, ён атрымлівае прамысловае абсталяванне, трактары, машыны, лесаматэрыялы. Пасылаючы ў многія раёны краіны фрукты, агародніну, кансервы, віно, рыбу, Азербайджан атрымлівае мяса, малако, зерне і іншыя прадукты харчавання...

Шчодрая зямля Азербайджана! На поўдні рэспублікі ў раёне вільготных субтропікаў створана агароднінная база саюзнага значэння. Раннія памідоры і агуркі, вырашчаныя на Ленкаранскай нізіне, адпраўляюцца ў Маскву, Ленінград і іншыя прамысловыя цэнтры краіны. Славутыя сады, чайныя і цытрусавыя плантацыі Астара, тытунёвыя плантацыі Белакан шчодро аплачваюць працу землепрацаў.

Але і сёння адно з важных багаццяў урадлівай азербайджанскай зямлі—

бавоўна. З кожным годам пашыраюцца яе пасевы. Ірыгацыйныя сістэмы, створаныя савецкімі людзьмі, дазволілі адваяваць у бесплодных стэпах тысячы гектараў пад бавоўну.

Амаль у шэсцьдзсят краін свету ідзе прадукцыя Азербайджана. Буравое абсталяванне ахвотна купляюць Індыя, Арабская Рэспубліка Егіпет, Бірма. У сацыялістычныя краіны рэспубліка пастаўляе электраматоры, перасоўныя электрастанцыі, сталыя трубы, абсталяванне для здабычы і перапрацоўкі нафты. Бакінскія турбабуры былі ўдасцены залатых медалёў на Сусветнай выстаўцы ў Парыжы. А да ўстанаўлення Савецкай улады Азербайджан прывозіў з-за мяжы нават лямпы-газоўкі.

Прыклад Азербайджана яскрава паказвае краінам Усходу, якія цудоўныя пераўтварэнні не толькі ў эканоміцы, але і ў культуры нясе з сабой сацыялізм.

Гадоў трыццаць назад

Баку—сталіца сонечнага Азербайджана.

Фотахроніка ТАСС.

Азербайджан ганарыўся тым, што стаў рэспублікай суцэльнай пісьменнасці. А цяпер на кожныя 10 000 чалавек Азербайджан мае больш студэнтаў, чым Францыя і Англія, больш урачоў, настаўнікаў, інжынераў і аграномаў, чым Англія і Італія.

Творы азербайджанскіх пісьменнікаў перакладаюцца на дзесяткі моваў, а музыка Кара Караева, Узеіра Гаджыбекава і іншых кампазітараў гучыць ва ўсіх нашых канцэртных залах. Работы лепшых азербайджанскіх мастакоў удастоены найвышэйшых узнагарод на ўсесаюзных выстаўках. І калі думаеш пра ўсё гэта, зноў прыходзяць на ўспамін словы Анры Барбюса. Краем цудоўных пераўтварэнняў зрабілася былая адсталая паўкаланіяльная ўскраіна царскай Расіі. Гэта — Савецкі Азербайджан, адна з 15 брацкіх суверэнных рэспублік нашай Радзімы.

З кнігі «Азербайджан»
[Серія «Савецкі Саюз»]

ДА ВЯРШЫНЬ НАВУКІ

Нядаўна карэспандэнт адной замежнай газеты пабываў у маёй рэспубліцы і, вярнуўшыся дадому, апублікаваў артыкул «Краіна агнёў». Большая частка артыкула прысвечана працы і жыццю азербайджанскіх жанчын. Замежны журналіст піша: «Гэтая краіна — край шчасця. Шчасце можна ясна заўважыць у абліччы жанчын. Азербайджанская жанчына, якая раней знемагала пад чорнай чадрой, цяпер носіць у кішэні дыплом інжынера, на грудзях — ордэн Героя. Азербайджанская жанчына — гэта ўрач, інжынер, дзяржаўны дзеяч, нафтавік, ткачыха, журналістка...»

Характэрна, што гэтыя словы піша чалавек, далёкі ад камуністычных ідэалаў. І піша праўду. У пацвярджэнне слоў гэтага журналіста дастаткова спаслацца толькі на жанчын, якія працуюць у галіне медыцыны. Давайце пабываем у аўдыторыях Азербайджанскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута імя Н. Нарыманава. З чатырох тысяч студэнтаў больш за дзве тысячы — дзяўчаты. З 1920 года інстытут выпускаў 14 678 урачоў, з іх 8624 — жанчыны. Радасныя лічбы!

Імёны Умнісы Мусабекавай, Захры Салаевай, Іейры Кадыравай, Хуршуд Куліевай, Розы Байрамавай і многіх іншых ведае ўвесь медыцынскі свет. Гэта людзі вялікіх ведаў і такога ж вялікага вопыту, нельга пераацаніць іхні ўклад у айчынную навуку.

Як і тысячы іншых азербайджанскіх жанчын, я ганаруся, што жыў у такі выдатны час. Нам даверана пачэсная справа — стаяць на варце здароўя маці і дзяцей.

У апошні час я праводзіла даследаванні ў галіне лячэння сардэчнай недастатковасці ў дзяцей. Нашы вывады і рэкамендацыі прынеслі вялікую карысць. Клапатлівыя і чулыя медыцынскія работнікі вярнулі здароўе сотням хворых дзяцей. Што можа быць вышэй за гэта!

Выступаючы з дакладамі на міжнародных кангрэсах у Японіі і Індыі, прысвечаных дзіцячым хваробам, я адчувала пачуццё гонару: на якую высокую ступень узнялася савецкая жанчына!

Нашым жанчынам напярэдадні вялікага ўсенароднага свята — 50-годдзя СССР хочацца пажадаць: будзьце заўсёды на вышыні, будзьце заўсёды шчаслівыя!

Адыля НАМАЗАВА,
член-карэспандэнт Акадэміі навук Азербайджана

Ірына ВІЛЬДЭ

НАВЕЛЫ

Мал. Ю. Пучынскага

Маёй Букавіне

У старонцы маёй гэтай па-рою калышуцца на крутых па-лявых дарогах (ці я яшчэ буду там калі-небудзь хадзіць?) цяжкія вазы снапоў. На досвітку рыпцяць калодзежы, а ўвечары ідуць у неба сінія дымкі.

У старонцы маёй восень хо-дзіць у чырвоных саф'янавых боціках, умаеная сланечнікамі і гронкамі вінаграду, прыхмя-лелая на вяселлях.

Але вы гэтага не бачыце...

На бацькаўшчыне маёй вя-чэрняя імгла падмяняе караго-

ды русалак, і зоркі так блізка над зямлёй, што можна пачуць іх гутарку.

У старонцы маёй... Але вы гэтага не чуеце.

У старонцы маёй сонца хо-дзіць басанож, падперазанае бабіным летам, з чырвонай ка-лінай у русых валасах. У ста-ронцы маёй...

Імя маёй бацькаўшчыны — Букавіна.

Табе

Дарагі дружал!

Спяшаюся, каб выслалі гэтае пісьмо яшчэ перад Новым го-

дам. Лічу, што ў наступным го-дзе жанчыне, якой споўніцца шэсцьдзесят, непрыстойна бу-дзе пісаць да мужчыны, што ані муж ёй, ані брат.

Апроч таго, не забывайся, што ў шэсцьдзесят сёмым го-дзе мы дасягнем сярэдняга ве-ку нашага сучасніка. А Ты ве-даеш, што гэта азначае? Гэта азначае, мой дарагі, што кож-ны дзень за той мяжою будзе запісаны нам як падарунак. А да таго ж яшчэ, адкуль мо-жа ўзяцца ўпэўненасць, што пры той таўкатні, якая павінна быць на небе (колькі мільяр-даў людзей памерла да нас!) мы зможам знайсці адно ад-наго? Будзем снаваць бясконца

паміж душамі незнаёмых лю-дзей і грызці саміх сябе да-корами, што ў зямным жыцці не сказалі адно аднаму таго, што на сэрцы.

У апошнім пісьме Ты напісаў мне, што Твая «Букавінская рапсодыя» будзе лепшай за ўсё, што Ты дагэтуль стварыў, бо гэта будзе Твая лебядзіная песня.

Я вельмі крыўдала на Цябе за гэтыя непрадуманыя словы. Прабач, калі сказала не так. Я мела жаль не да Цябе, а да таго нядобрага дабрадзея, што сваім роздумам пра смерць ха-цеў. Ты падумаў толькі, якія бываюць злосныя людзі, — прыцяміць Твой ясны вобраз у маіх успамінах.

Ведаеш, гэта мяне так абуры-ла, што я нават голас падняла на таго страшнага чалавека.

— Ідзіце! — крыкнула я на яго. — Прэч з мае хаты! Ідзіце! Ідзіце! Вы не туды патрапілі...

Аднак пасля, калі я яшчэ раз перачытала Тваё пісьмо, мне не цяжка было паверыць, што Ты і той чалавек з горкімі склад-камі вакол рота — гэта адна і тая ж асоба.

Я не магу сказаць, што я працую над сваім апошнім тво-рам, хаця аповесць, якую я ця-пер пішу, можа застацца і не-закончанай. У дараваныя дні шырока не размахнешся...

Не, Ты не думай, што я так моцна баюся смерці, — мне проста вельмі падабаецца жыць.

І ўсё ж Твая «Букавінская рапсодыя» прымусіла мяне за-думацца над тым, што трэба навесці лад у маёй папяровай гаспадарцы.

Я павінна Табе сказаць, што вы, музыканты, пасля смерці ў больш выгядным становішчы за нашага брата пісьменніка. Вы пакідаеце пасля сябе паперы, запісаныя нотнай азбукай, якую кожны можа расшыфраваць па-свойму і ніколі не адкрыць схаванай у ёй таямніцы вашага сэрца.

А цяпер паглядзі, якая небя-спека пагражае пасля смерці пісьменніка кожнаму яго сло-ву, зафіксаванаму на паперы!

Словы, якія нават у наймен-шай меры не прызначаліся для чужога вуха ці вока, пасля на-шай смерці так званыя ўкла-дальнікі літаратурнай спадчы-ны выцягваюць на сонца і за капейкі прадаюць зацікаўле-ным разам са сваімі, ох, як ча-ста фальшывымі, каментарыя-мі. Не вельмі памагае тое, што словы тыя не даюцца, упіра-юцца, хаваюцца за неразборлі-вы почырк, за прапушчаныя лі-тары, за невыразныя канцоў-кі, — іх распранаюць дазвання з аднолькавым варварствам.

Уяўляю, як заблішчэлі б вочы ў такога пасмяротнага ўкла-дальніка, калі б ён побач з пісьмамі бацькі маіх сыноў

знайшоў і Твае з паралельнымі, а то і з ранейшымі датамі! Пілаты ад літаратуры, не даўшы і слова прамовіць у апраўданне, абвясцілі б прысуд — распяць іх на крыжы, а фарысеі, любуючыся іх пакутамі, прамаўлялі б да натоўпу:

— Вось вам заслужаныя пакуты за грахі той, што нарадзіла іх! О, гэта была вялікая грэшніца, людзі! Прыкідваючыся чалавекам цвёрдых маральных прынцыпаў і асуджаючы іншых (о, крывадушша людское, дзе твая мяжа!), яна вяла падвойнае жыццё, пра што і сведчаць вось гэтыя, распятыя перад вамі на крыжы, пісьмы яе кахання!..

А натоўп, што ж, як натоўп, — ён вечна спяшаецца, яму заўсёды няма часу, — нават не ўзяў бы на сябе клопат разабрацца ва ўсім хоць больш-менш і панёс бы паклёп далей...

І таму я вырашыла, што як толькі пачую набліжэнне немінучага канца мае дарогі, спаліць Твае пісьмы.

Іх не так ужо і шмат, і яны такія сціплыя, што, напэўна, і не будуць пратэставаць супраць такога смерці. Яны, зрэшты, даволі разважлівыя і ведаюць, што ўсё, што нараджаецца, павінна раней ці пазней памерці.

Але — што Ты зробіш з маімі пісьмамі?

Іх, перш за ўсё, значна больш (залічы туды і гэтыя, непасланыя) — гэта ачко ў іх карысць. Пасля яшчэ не забывайся, што яны не выйшлі, як Твае, з падручкі амазара. І яны — на нашу з Табою бяду — разумеюць сваю літаратурную перавагу над Тваімі пісьмамі. Я думаю, што якраз гэтая свядомасць у вялікай меры пазбаўляе іх звычайнай сціпласці.

І таму, скажу Табе, я не зусім упэўнена, што ім не захацацца жыць пасля мае смерці.

Дык памяркуй, ці не будзеш Ты калі-небудзь мець з імі клопату. Магчыма таксама, што пасля нашай з Табою смерці яны захочуць уступіць у бой з фарысеямі так, нібы нам ад гэтага будзе ў зямлі нейкая палёгка...

Але, калі разабрацца ў сутнасці справы, дык праўда, уласна кажучы, на іхнім баку.

Па пятнаццаць, роўна на пятнаццаць (а мне нядаўна яшчэ здавалася, што Ты на год старэйшы за мяне) зялёных гадоў і адно зялёнае лета ў букавінскім сяле — і ўсё.

І — усё.

Не, не ўсё. Ёсць яшчэ шкатулка ўспамінаў, якую я ўжо сорок пяць год хаваю з такой жа любасцю, як фотаздымак маці. Часамі, калі застаюся адна, вымаю шкатулку са сховішча, адчыняю і зноў нанова гляджу, што ўспаміны ў ёй ані крышачку не страцілі свае роснае свежасці.

...— А я буду вандраваць! Вось убачыш! Толькі кончу гімназію і выберуся ў свет.

Я падумала з болем: мяне мая мама не пусціць у свет.

— Адзін, без нікога пойдзеш?

— Адзін. А што?

— Нічога... Я хацела спытацца... а ці не будзе табе страшна аднаму?

— Хэ!

— І доўга ты будзеш вандраваць па свеце?

— Пакуль не вярнуся на тое самае месца, адкуль выйшаў. Ты ж ведаеш — зямля круглая.

Я ведала: зямля не толькі круглая, але і вялікая.

— Гэта, напэўна... ну, пройдзе многа гадоў?

— Напэўна...

Мяне душылі слёзы. Нарэшце, Ты заўважыў маю пакуту. Узяў па-свойму хараша за падбародак і сказаў — вочы ў вочы:

— Але я вярнуся на тое самае месца, адкуль пайду. Зямля ж круглая, праўда? Калі я рушу з Веранчанкі, дык буду вандраваць... вандраваць... вандраваць... І зноў вярнуся ў наша сяло, на тое самае месца, адкуль пайшоў. Толькі ты чакай мяне. Шчыра чакай.

Што я сёння магу мець да Цябе, мой дружа, калі я пакінула наша сяло раней, чым Ты рушыў у падарожжа вакол свету?

Можна, каб я чакала на тым самым месцы...

Ды што цяпер гаварыць пра тое, калі мы з Табой пераступаем мяжу сярэдняга веку нашага часу, а мае дзеці самі ўжо маюць дзяцей...

А ўсё ж часамі яшчэ і цяпер, слухаючы музыку, якая хвалюе мяне, або любуючыся краявідам, які ўражае гармоніяй красы, або сутыкнуўшыся ў натоўпе з выключна высакародным абліччам, я ў такой меры адчуваю Тваю прысутнасць, што нават працягваю руку, каб па-змоўніцку паціснуць Твой локаць.

І толькі праз момант успомню, што паміж намі акіяны і процьма часу.

Нашы перадапошнія пісьмы размінуліся ў дарозе. Варта было пабачыць, як яны пакланіліся ўзаемна, пралятаючы над акіянам.

Бывай, дарогі мой.

Д.

Кладзецца на магілах кветкі, а не надзеі свае...

Сустрэча

Цяжка сказаць што-небудзь пра першую сустрэчу. Яе, можна сказаць, наогул не было, бо

РАДАСЦЬ МАЦЯРЫНСТВА

У Талачынскім раёне каля 600 мнагадзетных і адзіночых маці. Савецкая дзяржава штогод выдаткоўвае вялікія сумы на выплату ім дапамог. Толькі ў мінулым годзе мнагадзетныя і адзіночых маці атрымалі праз раённы аддзел сацыяльнага забеспячэння каля 37 тысяч рублёў.

Агаф'і Маркаўне Ткачэнка з вёскі Угалеўшчына дзяржавай выплачана 3254 рублі на выхаванне дзяцей. Амаль столькі ж атрымалі Станіслава Аляксандраўна Куцарубава з вёскі Кургі і Аляксандра Фёдораўна Тарасава з гарадскога пасёлка Коханова.

Больш дзвюх тысяч жанчын у Талачынскім раёне ўзнагароджана ордэнамі «Мацярынская слава» і медалямі «Медаль мацярынства». Залатую зорку з надпісам «Маці-гераіня» носяць 30 жанчын, якія нарадзілі і выгадавалі па дзесяць і больш дзяцей. Вось і ў мінулым годзе Раісе Леанідаўне Мігаль з пасёлка Слаўнае, якая нарадзіла 11 дзяцей, прысвоена гэтак ганаровае званне.

В. ЧАПЦОУ,

інспектар Талачынскага райсабеса

такая яна была непрыкметная, што ніводнае з іх я не запамінала. Зрэшты, дзеці, якія выраслі ў прыродзе, не маюць такога адчування часу, як гарадскія.

Сапраўдная, немінучая сустрэча была ўлетку, перад самым жнівом. Яна вярталася з лесу вузенькай сцяжынай паміж дзвюма сценкамі спелага жытнёвага калосся, а ён ішоў па той самай дарозе ў лес ці хто яго ведае, куды.

Ішлі насустрач адно аднаму, набліжаліся з кожным крокам, трохі збянтэжаныя, трохі ўсцешаныя, і вось, нарэшце, спыніліся. Стаялі адно перад адным нерашуча, чакаючы, хто першы загаворыць, «Ты» ці «Вы» — вось што білася ў іхніх галоўках.

Інстынкт жанчыны ціхенька падказаў ёй загаворыць да хлопчыка ў кароценькіх штоніках, да гэтага нядаўняга сябра — будаўніка замкаў у пяску — на «вы».

— Вы куды? — спыталася яна.

І гэтае чужое для іх «вы» адразу павысіла іх з дзяцей да маладых людзей. Пазней яны кахаліся і зноў шапталі сабе «ты».

Няма ў свеце нічога больш кранальнага, як той пераход малых з «ты» на «вы», а потым зноў — на «ты».

Чым хутчэй, тым лепш. Ад кахання, як ад смерці, не ўсцеражэшся.

Яна часамі так меркавала сваім дзіцячым розумам, што каб усе пары, якім суджана парадніцца, змаглі знайсці сябе, дык неба павінна было б пазайздросціць зямлі.

Неяк увечары, вяртаючыся з праходкі цераз чыгуначную станцыю, яны пачулі, што ўга-

ры, у кватэры начальніка, нехта грае на фартэпіяна...

Спыніліся і паслухалі.

У горадзе, дзе яны хадзілі ў школу, дзяўчынка і хлопец не звярнулі б на гэта ўвагі, але тут, у цішыні вясковага вечара, песня гэтая ўражала.

Ёй (о, жаночае сэрца, колькі вачэй у цябе, колькі вушэй!) прыйшло на думку, што гэта, пэўна, іграе адна з дачок начальніка станцыі, і яна тузанула яго за рукаў, каб ісці далей.

А ён так заслухаўся, што нават не заўважыў яе сігнала.

А потым, схамянуўшыся, сказаў:

— Мая жонка павінна ўмець іграць на фартэпіяна.

Яна зірнула на свае пальцы, пачырванела і вінавата сказала:

— У мяне няма слыху.

Ён азірнуўся, ці не ідзе хто-небудзь, перахіліў яе галоўку цераз сваю руку і сказаў у самы твар:

— Кожнае тваё слова, мілая, гэта музыка.

Скрыпка душы чалавечай, хто цябе настройвае так, што адзін раз твая музыка — праўда, якое ў бога толькі шукаць, а другі раз — фальш, якому цяжка прыдумаць назву?

Увечары яна думала ў сваім яшчэ дзіцячым ложку:

«А ўсё ж... а ўсё ж такі бог мяне цяжка пакрыўдзіў, не даўшы слыху».

Пра гэтую крыўду думала яна і шмат пазней. Ён быў ужо жанаты. Ах, маладосць, якія кароткія твае сны, а як доўга іх нельга забыцца!

З украінскай мовы пераклаў Янка БРЫЛЬ.

Есць такая прафесія на зямлі — следчы... Складаная і адказная праца. Трыццаць гадоў жыцця аддаў гэтай прафесіі заслужаны юрыст рэспублікі, следчы па асабліва важных справах Пракуратуры БССР Міхаіл Кузьміч Жаўняровіч. У юрыдычных колах гавораць: якая б цёмная, забытая справа ні трапіла ў рукі Кузьміча, злачынца не пазбегне адказнасці перад законам.

чаць і аналізаваць тое, што называецца акалічнасцямі справы, будзеш думаць, ламаць галаву, не ведаючы ні сну, ні адпачынку, заклікаўшы ўвесь свой вопыт, логіку і інтуіцыю. А пакуль што... і ты таксама вінаваты перад гэтай адзінаццацігадовай дзяўчынкай.

Раскладваючы віну на ўсіх, іншы раз можна знізіць канкрэтную віну аднаго, у дадзеным выпадку, віну забойцы. Я ні ў якім разе не хачу гэтага рабіць. Але, паставіўшы перад сабой, як ставяць перад тварам люстэрка, усё жыццё маленькай Тасі, задумаўшыся, чаму так лёгка ўзніклі і панесліся па горадзе тыя версіі, трэба

Запіскі следчага

Трыццаць гадоў

I. Хто?

Многія мінчане і цяпер яшчэ не забылі, як хваляваўся ў тыя дні, у маі мінулага года, ледзь не ўвесь горад. У трамваях, тралейбусах знаёмыя і незнаёмыя паміж сабой людзі гарача абмяркоўвалі трагічную падзею.

— Чулі?.. На вуліцы Каліноўскага...

— Чулі?.. Сярод беллага дня скалкай задушылі дзяўчынку...

— Такое злачынства!

Людзі абураліся, шчыра шкадавалі бязвінную ахвяру і... рабілі свае высновы. Хто гэта мог зрабіць? Сярод беллага дня зайсці непрыкметна на чацвёрты паверх вялікага дома ў людным, шумным месцы, не крануць у кватэры ніводнай рэчы, не пакінуць на месцы злачынства ніякага следу... Хто гэта мог зрабіць? І па горадзе пакацілася першая версія.

— Чулі? На вуліцы Каліноўскага... Дзяўчынку забіў айчыні!

— І як такіх зямля носіць! — яшчэ гарачэй абураліся людзі.

Значыць, і такое можа здарыцца. Значыць, у звычайнага на першы погляд чалавека ў глыбіні душы можа таіцца звер? Ну як цяпер не азірацца з асцярогай вакол сябе! І маці, выходзячы з дому і пакідаючы дзяцей адных, строга настрога загадвалі:

— Нікому не адчыняй дзверы! Чуюш, нікому! Ведаеш, што здарылася на вуліцы Каліноўскага?

Злачынства жудаснае само па сабе, але яшчэ страшнейшым здаецца мне вось такі яго псіхалагічны след у душах людзей, асабліва дзяцей. «Нікому не давайрай!» Вясельны, шчырыя вочы

дзяцей становяцца насцярожанымі, надоўга спалоханымі. А чуткі паўзуць і паўзуць далей, абрастаюць новымі падрабязнасцямі, як нарастае снежны ком. І вось праз тыдзень ці другі выплыла яшчэ адна, яшчэ страшнейшая версія...

— Чулі? На вуліцы Каліноўскага... Маці забіла сваю дачку...

— Маці? Не можа такога быць.

— Я ведаю дакладна...

Не перавяліся яшчэ на зямлі такія людзі, якія заўсёды ўсё «ведаюць дакладна», з лёгкасцю падхопліваюць і распаўсюджваюць свае і чужыя здагадкі.

...У тыя дні справа № 3761 яшчэ не ляжала на маім сталі. У тыя дні, як і ўсе іншыя людзі, я з хваляваннем успрыняў гэтую трагічную падзею і ўсе размовы вакол яе. Няпраўда, што ў нас, у следчых, як і ў хірургаў з цягам часу камянеюць сэрцы ад частых сустрэч з чалавечай бядой і пакутамі. Калі здараецца вось такое, а потым на вочы трапляць радкі са школьнай характарыстыкі: «Яна была вясялая, жыццярэдасная». Не толькі ад болю ў такі момант сціскаецца сэрца, нікому ў такія хвіліны няма апраўдання, нікому! За тое, што жыве на зямлі, ходзіць недзе нехта той, злачынца, звер у чалавечым абліччы. Не скінеш з сябе віны і ты, сівавалосы следчы, і ты, плячысты начальнік міліцыі, і ты, заплаканая маці, і ты, устрыожаная настаўніца, і ты, даціпная суседка.

Чым прыгажэйшым робіцца наша жыццё, чым ярчэй свеціць сонца і чым веселейшымі выглядаюць людзі ў такі вось цудоўны веснавы дзень, тым вастрыяе, нясцерпнае яно, пачуццё віны. Потым ты ці іншы следчы скрупулёзна, за крокам крок будзеш выву-

было даць на гэтае пытанне вычарпальны адказ.

І пачалася работа...

(А ў гэты час органы міліцыі і пракуратуры літаральна «атакавалі» жыхары горада: ішлі пісьмы ананімныя і за подпісамі, гучэлі тэлефонныя званкі. Ці знайшлі злачынцу? Чаму не арыштоўваюць айчыма? Маці? Ці праўда тое?.. Ці праўда гэта?..)

Жыццё маленькай Тасі. Які матэрыял для следства мог даць гэты каротенькі, трагічна абарваны дзіцячы лёс? Тася з'явілася на свет раней, чым маці яе выйшла замуж. Што ж, гэта ні ў якім разе не можа служыць зачэпнай для запозненых папрокаў, але ў тым выпадку, калі б маці была ад пачатку да канца сапраўднай маці, калі б нішто не выцягнала з яе душы святога мацярынскага пачуцця. Але... новая сям'я, новыя дзеці, муж... Дзяўчынка доўгі час выхоўвалася ў бабулі ў вёсцы, ёй яўна нестала ўвагі, мацярынскай цеплыні, клопатаў. І калі бабуля зусім састарэлася, пачала часта хварэць, Тасю забралі ў горад. Можна цяпер нарэшце прыйшлі да жанчыны мацярынскія пачуцці? Зноў вялікі пытальянік. Бо ў справе № 3761 ёсць адзін дакумент — пра яго не маглі не ведаць многія людзі — маці прасіла ўладкаваць дачку ў школу-інтэрнат. Значыць, у гэтай сям'і была дзяўчынка, мякка кажучы, не вельмі жаданая і любімая. Ад яе хацелі пазбавіцца.

Каму яна перашкаджала? Маці? А можа айчыму? Было дакладна і вельмі, я б сказаў, прыдзірліва правярана ўсё, што датычыла жыцця, характараў, учынкаў маці і айчыма, самай дэталёвай праверкай вызначана кожная хвіліна іх месцазнаходжання і паводзін у той дзень, калі загінула маленькая Тася.

Я ведаю, гэта былі горкія і цяжкія хвіліны для іх абаіх. Людзі глядзелі на іх з нянавісцю і жахам: забойцы, звары... І самі яны пачалі так глядзець адзін на аднаго. І раней не ўсё ладзілася ў сям'і, а цяпер сумеснае жыццё стала невыносным. Заслужаным ці не заслужаным (яшчэ не ведаў ніхто), але гэта ўжо было пакараннем. Можна таму і вырашыў я раскажаць усю гэтую гісторыю на старонках часопіса (і менавіта жаночага), што лёс маленькай Тасі, нават яшчэ да самай яго трагічнай хвіліны, дае падставы для маральнага абвінавачвання тых, хто быў побач з ёй.

Жыла сям'я ў трохпакаёвай сучас-

потым людзі, «ніводнай слязінкі не праліла», выклікала самую надобрыя пачуцці да гэтай жанчыны. Цеплыні, чалавечнасці, мацярынскага сэрца — сэрца, якое здольна было б растапіць лёд у душы няроднага бацькі, — колькі такіх жыццёвых сітуацый мы ведалі! Не, мне не шкада было ні маці, ні айчыма: яны неслі гэтую запозненую маральную адказнасць за сваю душэўную чэрствасць, за сваю віну. Можна для каго-небудзь гэта паслужыць урокам, хто-небудзь прызадумаецца і правярць сябе і сваіх блізкіх: а я? а мы? І схамянецца, пакуль не зачарсцвела сэрца.

Маральная адказнасць была тут зу-

Раман ТАРМОЛА

Над Нараччу лячу на самалёціку —
Нарэшце,

аддаляюся ад спраў.

Глядзяцца ў маю Нарач зверху лётчыкі,
Як школьнік,

да акна і я прыпаў.

Я зноў сюды вяртаюся,

як з выраю,

І зараз адчуваю больш нутром:
Планіруе АН-2,

дальбог, планіруе

На роднае гняздо — аэрадром.

І дзецям завяшчаю: нават марачы

Пра мора-акіян, прыбоя шум,

Да Нарачы

вяртайцеся,

да Нарачы —

Адчуйце беларускую душу...

Па прычыне ці без прычыны,
Можна з радасці,

можна з гора —

Не магу, калі плача жанчына

І не жаліцца... не гаворыць...

Так вось некалі нашая маці

Адзінока выплаквала слёзы...

— А вы, дзеці, не бачце...

не знайце,

Не натруджвайце сэрца і розум.

Час людское жыццё перайначыў,

Ды матулю вярнуць немагчыма...

І хоць зараз ад шчасця больш плачуць,

Не магу...

калі плача жанчына...

Вечар над нарачанскай гладдзю.
Фотаэцюд В. Зянько.

най кватэры, у адным з самых лепшых раёнаў горада. Матэрыяльна была забяспечана, можна сказаць, выдатна. Маці, работніца аднаго з заводаў горада, зарабляла каля дзвюх соцень рублёў у месяц, яе муж таксама меў неблагі заробтак. Чаго не хапала гэтым людзям? Акрамя Тасі, у сям'і раслі яшчэ дзве дзяўчынкі, здаровыя, добра апранутыя, ні ў чым не ведалі нястачы. Клопаты? Ну, вядома, як у кожных бацькоў, яны былі, але ж так само жыццё людзям вызначыла. Дык чаго ж ім не хапала, чаму ў гэтай сям'і адзін чалавек раптам становіцца лішнім?

У заяве-просьбе прыняць Тасю ў школу-інтэрнат маці спасылаецца на сваю занятасць: маю яшчэ дваіх дзяцей, ды і здароўе слабае, і малапісьменная, не магу дапамагаць дзяўчынцы ў вучобе. І школа ўвогуле падтрымала гэтую просьбу, падтрымала, не ўстрымваючыся як след, не надаўшы гэтаму асаблівай увагі...

Чалавек прыйшоў у жыццё нежаданым, нялюбим. І пачынаў сваё жыццё, сам не ведаючы гэтага, — таксама нежаданым. Спачатку жыла ў бабулі, толькі-толькі забралі (вымушаны былі забраць!) — і зноў — хутчэй, хутчэй пазбавіцца... Тася адставала ў вучобе: для яе, як і для кожнага дзіцяці, перамена абстаноўкі, розніца паміж сельскай і гарадской школай была адчувальнай. Што рабіла маці? «Я іншы раз не вытрымлівала, біла яе за «двойкі». Айчымы? Ён наогул мала звяртаў увагі на прысутнасць у доме «чужога» дзіцяці. Выпіўка, сябры, сваркі з жонкай — вось і ўсё кола яго інтарэсаў.

Падстаў для маральнага абвінавачвання было нямала. Нават тое, што на пахаванні Тасі яе маці, як казалі

сім бясспрэчна. А юрыдычная? Увесь першы том справы № 3761 прысвечаны адказу толькі на гэтае пытанне. Следчыя органы як пад пражэктарам трымалі некалькі месяцаў усе абставіны гэтай справы. Не толькі маці і айчымы Тасі — усе, хто хоць раз адчыняў дзверы іх кватэры, знаёмыя, родныя, супрацоўнікі — усе былі дапытаны, правяраны. Судова-медыцынскія экспертызы на самым высокім узроўні папярнілі нашы звесткі і даныя. І ўсё ж, калі мне даручылі гэтую справу, я ўслед за першымі інстанцыямі зноў прайшоў па тых жа слядах у тым жа напрамку.

Скажу яшчэ — усплыло некалькі мімаходзь адно падозрэнне. У кватэры знайшлі нейкую малітку. «Можна тут фанатыкі замешаны?» — падумалася некаторым. Але і гэта было абвергнута даволі хутка.

Была і яшчэ адна рэч, якая не давала мне спакою. На нікеляваным ложку засталіся вельмі слабыя адбіткі нечых пальцаў. Першы эксперт, да якога трапілі фотаздымкі гэтых адбіткаў, адмовіўся даць якое-небудзь заключэнне, настолькі невыразныя і наогул дзіўныя тыя адбіткі: усяго тры пальцы...

Была назначана паўторная экспертыза, праведзеная ў навукова-даследчым Інстытуце юстыцыі. Эксперты даказалі, што па гэтых адбітках можна ўстанавіць асобу і што яны не належаць ні айчыму, ні маці, ні кватарантам. На гэтай падставе следства ў адносінах бацькоў было спынена.

Але каму належаць гэтыя адбіткі?..

М. ЖАУНЯРОВІЧ

Літаратурная апрацоўка
А. УЛАДЗІМІРАВАЙ

Працяг будзе.

НАД ІПУЦЦЮ-РАКОЙ

Нарыс

За фермай на Іпуці адтрашчаў крыгаход, улеглася вада ў рачных берагах, і на абалонах пакуль што нясмела праклюнулася траўка. Прадчуваючы хуткую пашу і лугавую прастору, уздымаюць і зрэдку рыкаюць каровы. А ля ўваходу ў кароўнік вясёлы кірмаш наладзілі вераб'і.

Марыя Васільеўна Казлова з мінуту глядзела на гэтых крыклівых забіяк, павярнулася, падышла да сваёй Сароці, пагладзіла. Карова даверліва пацягнулася да яе, ціха прамычэла. Марыя Васільеўна ўсё гладзіла яе, прыгаворваючы:

— Міленькая мая, што ж тут ужо зробіш—так трэба. Я б і сама па сваёй волі не адпусціла б яе, тваю краску. Вось тут, побач з табой, і гадала б.

— Цётка Маня! Ды вы, бачу, перажываеце за сваё сарачаня болей, чым сама Сарока,—спачувальна смяялася даярка Маруся Гадунова.

— Ды вось жа, шкада развітвацца,—уздыхнула Марыя Васільеўна.

— Не ведаць бы бяды большай, чым гэта,—адгукнулася Тамара Ківяцкая і параіла:—Запрыкмецьце добра, а некалі і забераце для папаўнення групы першацёлкаю.

— Добра б ведаць, каму хоць дастанецца цялушачка... Як толькі аднялі цяля ад каровы, падышла Марыя Васільеўна да брыгадзіра Анатоля Васнукова, папрасіла:

— Мая Сарока ўжо старэнькая—семнаццаць гадкоў карове. Назавіце Сарокай цялятка, няхай носіць імя сваёй маці.

— Вы ўжо, Марыя Васільеўна, уладзьце гэта пытанне з цялятніцай самі,—параіў Анатоль і паказаў рэгістрацыйны запіс у кнізе. Чырвоным алоўкам—гэта таму, што цялушка ад добрай каровы. Рэгістрацыйны нумар—2023.

«Далася ж табё гэта Сарока»,—хацела прысарамаціць дачку Маўра Амосаўна, ды перадумала, прамаўчала.

Увогуле яна і сама ўсё ведала пра гэтую Сароку.

Некалі, ужо даўно, дабрала дачка групу кароў, і ветурач Пятро Карпенка сказаў:

— Даю табе, Марыя, гэту цялушку, як дару. Павер майму слову—рэкардыстка будзе.

Карпенка не зманіў. І ўзрост які, а летась надалі ад яе ледзь не шэсць з паловаю тысяч кілаграмаў малака. Глустасць таксама высокая—амаль чатыры працэнты. Слаўная карова. Нейкая вельмі ўжо даверлівая, паслухмяная, і Марыя Васільеўна, калі прыходзіць на ферму маці, падаіць Сароку давярае ёй—вельмі ж лёгка аддае малако. Добрая і Клятва, таксама надоямі слаўная. Аднак падаіць Клятву—дужыя рукі патрэбны. А Маўры Амосаўне ўжо дзевяносты пайшоў. Але ж як загляне да дачкі на ферму, так не пойдзе—шэсць кароў яшчэ падоіць. Такі ў іх характар—і ў маці, і ў дачкі.

Марыі ўсяго чатыры зімы пашчасціла хадзіць у школу: захварэла, доўга праляжала ў ложку, а як ачуныла—пераросткам аказалася, адстаўшы ад ровесніц. Няёмка было сядзець у адным класе з «маляўкамі». Вось і папрасілася даяркай на ферму ў свае яшчэ кволыя чатырнаццаць гадкоў. Вядома ж, ёй адмовілі: мала! Аднак групу кароў аформілі на маці, і год працавала з ёю разам. На наступны спраўлялася ўжо і адна.

А ў дзевятнаццаць грывнула вайна...

Часам прыходзяць дзіўныя сны: вось жа і разумеш, што гэта ў сне, а не перастаеш адчуваць—некуды ўсё ідзе, ідзе, нечалавечым намаганнем перастаўляючы

ацёклыя ногі; над галавой густа ўсыпана зоркамі глыбокае і трывожнае неба, дзесьці наперадзе цьмяна праступаюць абрысы нерухомах дрэў, марудна варушыцца, уздымае понізу цяжкі начны пыл і стомлена ўздыхае змучаны дарогай статак, а ты ўсё ідзеш за ім следам, і спіш, і не можаш расплюшчыць вачэй, хоць усё цела ахоплена жудаснай, невядомай трывогаю...

Гэта вяртаецца адтуль, з дзевятнацатай яе вясны...

Вестка пра вайну знайшла іх у далёкім лесе. Там яны—восем даярак і чатыры пастухі—пасвілі тое лета калгасны статак, даілі, там і жылі ў старэнькай леснічоўцы. Адтуль жа і рушылі на ўсход, аж у Курскую вобласць. У Галавінцах да статка далучылі астатнюю калгасную жывёлу: цялят, авечак, свіней. Гнаць яе адправілася чалавек сорак. Але ўжо за Добрушам ад гэтай сілы ўсяго і засталіся яны, восем дзяўчат-даярак, падлеткі Міця Пазнякоў і Міця Гуцаў ды яшчэ тры дзядкі—Сцяпан Моцудаў, Іван Гуцаў і Цімох Давыдаў, астатніх мабілізавалі на фронт. Добра хоць, што неўзабаве ўдалося здаць ваенным інтэндантам свіней, а пасля і авечак.

Ішлі ў асноўным толькі начамі ды захмаранымі днямі, калі ў небе не вылі варожыя самалёты. Але ж такія дзенькі выпадалі рэдка—гналі начамі, падначным покрывам на паромках перапраўляліся цераз вялікія рэкі, меншыя пераходзілі ўброд, трымаліся збоку ад вялікіх дарог і паселішчаў, і ўсё ішлі, ішлі...

Вось і ўспамінаецца яно, тое даўняе, тая доўгая дарога: як на кароткіх прывалах, зашыўшыся куды-небудзь глыбей у лес, нібы падкошаныя, падалі падбітыя каровы; як даілі, стараючыся не падняць, не патрывожыць іх, а потым спяшаліся да запыленых шляхоў, каб перадаць салдатам малако.

Аднойчы над іхняй лясной стаянкай зрабіў заход-другі фашысцкі самалёт-разведчык. Дзяўчаты хуценька паднялі жывёлу, адагналі крыху ўбок, а ўсяго праз некалькі хвілін наляцелі бамбавозы—і там, дзе толькі што ляжалі каровы, над глыбокімі варонкамі густа валяліся сасновыя галінкі, зрэзаныя асколкамі.

Два месяцы—туды, і два—назад. І ўсё пешкі. Спалі ў суткі не больш чым па дзве гадзіны. Харчаваліся тым, што па дарозе ўдавалася раздабыць у вёсках. І жылі ўжо новаю трывогай: а як там, дома? Але і не таілі сваёй гордасці: жывёла выратавана, уся, да адзінай каровы і цялушкі!

Халоднай ноччу яны прачнуліся ад незвычайнай цішыні. Да гэтага навокал усё грывела. А тут раптам ціха... У тую ноч лінія фронту абагнала іх.

Навісла небяспека апынуцца ў Нямеччыне. Ратаваліся, хто як мог. Марыя таксама. І таркай да крыві націрала рукі, і пасыпала раны соллю—маўляў, кароста, і падвязвала падушачку—маўляў, цяжарная. Вось так і выратавалася ад рабства...

Гітлераўцы мала што пакінулі ад Галавінцаў: частку будынкаў разабралі і вымасцілі дарогу, усё астатняе спалілі.

Чырвонаармейцы дапамагалі галавінцаўцам выдзіраць з дарогі пашчапанае і ўбітае ў гразь бярвенне, перацягваюць да зямлянак. Памаглі і Марыі з Маўрай Амосаўнай навывдзіраць яго і зладзіць хацінку, маленькую, усяго 4×4 метры.

Так, скончыліся дні акупацыі, але яшчэ не скончылася вайна, і на спустошанай гітлераўцамі зямлі было цяжка.

У Галавінцах аднавілі калгас. Прынамсі, як аднавілі: выбралі старшыню, намесніка і бухгалтара—сівых дзядоў, яе, Марыю, прызначылі брыгадзірам, пачалі збіраць заморкаў-коней, плугі, бароны. Болей пачынаць не было з чаго. Нават не знайшлося, дзе б размясціць калгасную кантору,—давалася Марыі з маці пацясніцца ў сваёй хаціне.

Ранняя вясной Марыю выклікалі ў райком партыі. Тут жа было некалькі дзядоў і падлеткаў, вясковых дзяўчат.

— Справа такая,—сказаў ім сакратар.—Фашысцкія захопнікі абрабавалі нашы гаспадаркі, спустошылі зямлю, змусілі мільёны людзей адкласці да часу сярпы і молаты

3 году ў год растуць прыбыткі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга калгаса імя Кірава Шклоўскага раёна. Гэта дае магчымасць будаваць жыллыя дамы, культурна-бытавыя установы. На цэнтральнай сядзібе калгаса за апошнія тры гады вырас новы пасёлак — «Юбілейны».

Сям'я Леаніда Маркавіча Кушнярова жыве ў адным з дамоў новага пасёлка. Сам ён — перадавы механізатар гаспадаркі, жонка — повар калгаснага дзіцячага сада.

Фота М. Жалудовіча (БЕЛТА).

і ўзяць у рукі зброю. Жыццё пачынаць на папалішчах даводзіцца нам. Але Радзіма не забывае нас, клапаціцца пра нас нават у такіх неверагодна цяжкіх умовах: нашаму раёну выдзелена група маладняку. Вам прадстаіць прыгнаць яго ў гаспадаркі. Самі разумеете, справа вельмі нялёгкая і адказная. Вось, уласна, і ўсё. Так што збірайцеся, таварышы, і — у дарогу...

Дамоў вярнулася Марыя не скоро, але і не з пустымі рукамі: прыгнала ў калгас сорок цялушак. Помніцца, за Бярозкамі, па дарозе, сустрэла маці — ішла ў Гомель, несла на рынак кошык маладога шчаўя, каб выменяць на хлеб, — і не пазнала яе дачка, такая яна была пухлячая... з голаду. Але ж якой радасцю, якім шчасцем засвяціліся яе вочы, калі пачула, што гэты маладняк — іхні, калгасны! Не пытала ў дачкі, як жыла, што рабіла, толькі і сказала:

— Ну, дачушка, цяпер і жыццё пачынаць можна...

Узімку ўсе цялушкі ацяліліся.

Гэта была вялікая радасць. І, можна сказаць, першая паспяваная калгасная перамога.

Марыя адразу ж пайшла даяркай.

* * *

Ужо сем гадоў, як на ўсіх саўгасных фермах (у 1959 годзе калгас імя Чапаева рэарганізаваны ў саўгас «Бярозкі») гадуецца толькі племянное пагалоўе, чорна-пірэстай пароды. Вельмі добрыя гэты каровы. Выдатнымі кармамі забяспечваюцца яны: сіласам, куузикай, канцэнтратамі, сенажом, цудоўным сенам.

Высокія і надоі. Тры тысячы кілаграмаў малака ад каровы — гэта ўжо даўняе. Надоі па групе Марыі Васільеўны Казловай чатыры гады запар значна перакрываюць чатыры тысячы кілаграмаў малака ад каровы, вынік леташні — 5413 кілаграмаў, самы высокі па вобласці.

Між іншым, летась перадавікам спарборніцтва ў саўгасе былі зацверджаны даволі цікавыя прызы: лепшай ферме — тэлевізар «Бярозка», даяркам, якія надояць па 4700 кілаграмаў малака ад каровы, — залаты гадзіннік «Мара», па пяць тысяч — тэлевізар «Гарызонт». Не, вядома ж, не за тэлевізарам пагналася Марыя Васільеўна, быў ён у яе, зусім яшчэ новенькі. Аднак пераступіць гэтыя пяць тысяч — не толькі надзеяй, бадай, нават абавязкам яе было. Умовы для гэтага меліся. Меўся і багаты вопыт — звыш трыццаці гадоў працавала на ферме. Да таго ж даганялі маладыя даяркі Маруся Гадунова і Тамара Ківяцкая — значыць, трэба выходзіць наперад, весці іх, маладых, за сабою далей. І Марыя Васільеўна пераступіла заветны рубж. А шасцёра даярак фермы сталі ўладальніцамі залатых га-

дзіннікаў. Дарэчы, і галоўны прыз — тэлевізар «Бярозка» — заняў сваё месца ў чырвоным кутку іхняй фермы.

Вядома, гэта вельмі добра, што дзяўчаты ўпэўнены даганяюць яе, так яно і павінна быць, і гэта радуе Марыю Васільеўну, аднак разумее яна і іншае: і крок твой цвярдзейшы, і поступ шырэйшы, і дарога лягчэйшая, калі наперадзе ідзе хтосьці дужы. І на гэты год Марыя Васільеўна ўзяла абавязацельства надаць ад кожнай каровы па 5600 кілаграмаў малака. Першыя месяцы пацвярджаюць, што слова сваё стрымае. Так, стрымае! Бо яна павінна быць дужаю; дзяўчаты вучацца ў яе, пераймаюць яе ва ўсім. Яны і на рабоце папросяць падказаць, дапамагчы, яны па-суседску і дамоў забягуць параіцца. Нарэшце, яны ведаюць, у каго ім вучыцца: Марыя Васільеўна — майстар-жывёлавод першага класа, ударнік камуністычнай працы, яе імя занесена ў саўгасную Кнігу гонару, яна ўзнагароджана Ленінскім юбілейным медалем і медалем «За доблесную працу ў Вялікай Айчыннай вайне 1941—1945 гг.», неаднаразова з'яўлялася ўдзельніцай ВДНГ, двойчы адзначалася бронзавымі медалямі выстаўкі. А мінулай вясной ёй прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы.

Так, маладыя ведаюць, у каго ім вучыцца.

А Марыя Васільеўна разумее, як трэба ёй вучыць.

* * *

Здаецца, нібы і ўсё: каровы падоены, пачышчаны. Сароку Марыя Васільеўна чысціла апошняй. Не спяшалася, лёгка вадзіла шчоткай па прычасанай поўсці, нібы працягваючы гладзіць. Карова паслухмяна падстаўляла бакі, шыю, адчуваючы чалавечую ласку.

— Цётка Маня, у нас ужо чыста, — азвалася Маруся Гадунова. — Вы як, доўга яшчэ?

— Гатова і я, — адказала Марыя Васільеўна.

Ля ўваходу ў кароўнік, на сонейку, іх чакала Маўра Амосаўна. Дамоў ішлі моўчкі, слухаючы, як над Іпунцю пераклікаецца гаманкое лугавое птаства, як льецца з сонечнай вышыні жаўрукова песня.

— Цётка Маня, — спахапілася Маруся Гадунова, — а ўсё ж маленькую Сароку ўсе разам мы будзем лічыць за вамі. І назавём яе так — Сарока.

Гулкай сцэжкай Маўра Амосаўна ішла апошняй.

«А што, няхай і назавуць Сарокай, — думала яна. — Не след цурацца добрага імя...»

Іван КІРЭЙЧЫК

Саўгас «Бярозкі»,
Гомельскі раён

Дыфірамб у гонар цешчы

Паэтамі звездзена мора чарніла
На томную лірыку ў гонар іх мілай.
То гэтая мілая — гусачка з броду,
То часам — цялё веснаваго прыплоду.

Фасонам эпітэтаў першакласных
І жонак уласных і жонак не ўласных
Яны апрадалі па прынцыпу — пешчу.
Адно ім няўцяям было: словам пашаны
Уславіць і маці сваёй жа каханай —
Цешчу.

А ці ж не яна з мацярынскага лона
Дала прыгажуню жрацам Апалона,
Расціла, і песціла, і берагла,
Як вока зяніцу, і ім аддала!
Не знаю, калі і з якое прычыны
Самое імя гэтай маці-жанчыны
Скланяецца ў колах жанатых мужчын
З падсолом іроніі, здэкаў і кпін.

І кожны з іх лічыць за гонар і шук
Кальнуць анекдотыкам тую, якая
Пры ім жа, панку, як нязменны
Дзяншчык,
Шчыруе, слугуе, усім дагаджае —
З відна да цямна без упынку і стомы
Стараецца ў доме і ўсё дзеля дома.

Тушоная качка з фруктовай падлівай,
Запечаным яблыкам і чарнаслівай,
Шчупак, фаршыраваны ў смачным жэле,

Абед і вячэра штодня на сталае —
Не з боскай жа ласкі ці добранькай
Дзядзіны,
А ёй згатаваны і ёю пададзены.

У доме яна гаспадыня — што трэба,
Апора сям'і, і дарадчык, і друг,
Як часам жартуюць — ларок
Шырпатрэба,
Бюро прапаганды і добрых паслуг.

Вясна на дварэ, і яна не запозніцца
З пабелкаю хаты знутры і з двара,
Ад рання да вечара ўсё непакоіцца,
Як быццам старой адпачыць не пара.
То рэчы, за год упыленыя, зрушвае
З настоеных месц, то на месца кладзе,
То штосьці выпывае, штосьці
Прасушвае,
Хоць ногі ледзь ходзяць, а цешча
Ў хадзе.

Як бачыш — і восень, а тая падкіне
Засолкі, закваскі, не ляжаш раней,
Бо там і зіма на дзіравай пярыне
Пад'едзе, цярушачы пер'е з саней.

«Прймайце, ці рады вы мне ці не рады.
Мо тут і для мышы спажывы няма!»
А цешча ружовенькі яблык з шуфляды
Вымае для ўнучкі — зайздросці ж,
Зіма!

Руплівай, яе не застанеш знянацку,
Але, калі пільна угледзецца ў твар,
Заўважыш: калісьці прыгожы, як цацка
Прыняў ён адбіткі малакан і хмар.
Раджавыя пасмачкі воласу ў цешчы
Прасыпала інеем скрозь сівізна.
У ёй і пакуты, і боль несучешны —
Усё, што змяшчалася ў слоўце «вайна».

Павераны ў справах сямейнага шчасця,
Яна і трацейскі суддзя і нагляд.
Хай крыўды, хай сваркі — любыя напасці
Разважыць і ўладзіць нязгоду-разлад.
Нібы так і трэба, прымае балюшкі
Кампаніі зяця («Грашым, мужычкі!»),
А сцішыцца ў доме — рыхтуе пялюшкі
Для ўнука ці ўнучкі, што будзе ў дачкі.

І вока і вуха парадку і права,
Ва ўсім занядаўшы асобай сваёй,
Кіруе яна невялічкай дзяржавай,
Ячэйкай вялікай дзяржавы — сям'ёй.
І так дзень пры дні без загаду, панукі
То штосьці прасуе, то мые ў зале
І рада, калі схаладалыя рукі
Сагрэе пры грубцы ў дамашнім цяпле.

Не ржыце ж, зяці, жарабкамі, не кпіце
З шаноўнага імя! Пакуль яшчэ час,
Адбіце зямны ёй паклон і прасіце:
«Даруйце нам, маці, ідзіце да нас».

З польскай мовы пераклаў
Язэп СЕМЯЖОН

ЭКРАН

Кадр з кінафільма «Здабытак рэспублікі».

У гады Вялікай Айчыннай вайны партызанская барацьба на Беларусі была сапраўды ўсенародная. Яна нараджала сваіх герояў, пра якіх складаліся народныя легенды, песні. Пра аднаго з такіх герояў — Міна Шмырова — і расказвае новая шырокаэкранная мастацкая кінааповесць «Бацька», створаная рэжысёрам Барысам Сцяпанавым на кінастудыі «Беларусьфільм» паводле сцэнарыя Р. Шмырова.

...Партызанская клічка Міна Шмырова — «Бацька» пачала наводзіць жах на фашыстаў. За яго галаву яны назначалі 10 000 рэйхсмарак. Але калі не дапамагае і гэта, фашысты бяруць заложнікамі дзяцей камандзіра і прапануюць яму ў абмен на іх жыцці з'явіцца ў камандатуру...

У ролі Бацькі здымаўся заслужаны артыст РСФСР, акцёр Маскоўскага акадэмічнага тэатра імя Пушкіна Юрый Гарабец.

У іншых ролях заняты народны артыст БССР Віктар Тарасаў, заслужаны артыст БССР Барыс Уладзімірскі, беларуская кінаактрыса Любоў Румянцава.

Шмат вясёлых мінут прынясе глядачам новая каляровая шырокаэкранная кінакамедыя «Джэнтльмены ўдачы» вытворчасці кінастудыі «Масфільм». Аўтары сцэнарыя Георгій Данелія і Вікторыя Токарава, рэжысёр-пастаноўшчык — Аляксандр Серый.

Карціна расказвае пра няўдалых горажулікаў, якія ўкралі велізарнай гістарычнай каштоўнасці археалагічную знаходку — старажытны залаты шлем. Банда неўзабаве апынулася за кратамі,

Кадр з кінафільма «Прысвоіць званне Героя».

але... каштоўны шлем «паплыве» у невядомым напрамку. Перад супрацоўнікамі крымінальнага вышуку была пастаўлена задача: знайсці яго! І, трэба сказаць, справіліся яны з гэтым вельмі хутка і разумна.

Галоўныя ролі выконваюць папулярныя камедыйныя кінаакцёры Яўген Лявонаў, Георгій Віцын, Савелій Крамараў.

Выпускаецца на экраны кінатэатраў новая каляровая двухсерыйная мастацкая кінастужка «Здабытак рэспублікі», пастаўленая рэжысёрам Уладзімірам Бычковым на Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага паводле сцэнарыя А. Зака і І. Кузняцова.

НАТАЛЛЯ ВАРЛЕЙ

...Віславухі асёл нібы з салі-дарнасці спыняецца ля санітар-нага «газіка», які ўпарта не жа-дае заводзіцца. І раптам на да-розе паказалася красуня-гаран-ка. Здарыўся цуд: «газік» і ішак пакорна рушылі за ёй!

Як вы ўжо здагадаліся (і ўс-помнілі),—гэта кадр з кінакаме-ды Леаніда Гайдая «Каўказская палонніца». А прыгажуня-гаран-ка—гераіня фільма Ніна, ролю якой іграе маладая актрыса На-талля Варлей.

У час здымак фільма ёй было дзевятнаццаць гадоў. Яна скон-чыла Маскоўскае цыркавое ву-чылішча па аддзяленні акраба-тыкі і працавала ў цырку.

Па ходу дзеі Наталлі Варлей трэба было скакаць у халодную ваду, лазіць па стромай скале, весці з шалёнай хуткасцю аўта-мабіль, ратуючыся ад пагоні. Як акрабату ёй было лёгка прара-біць гэты каскад трукавых ну-мароў, але як актрыса кіно яна не ўмела нічога.

— Хоць нам і выкладалі ў цыркавым вучылішчы акцёр-скае майстэрства,—расказвала яна Юрыю Нікуліну,—мне часам было вельмі цяжка перадаць перажыванні маёй гераіні.

На думку Леаніда Гайдая, да-памог Наталлі Варлей прыродны артыстызм.

Яе дэбют у кіно аказаўся на-столькі ўдалы, што яна атры-мала адразу некалькі запра-шэнняў ад рэжысёраў новых фільмаў.

У экранізацыі гоголеўскага «Вія» Наташы трэба было сы-граць паненачку, стварыць складаны вобраз, народжаны няўрымслівай фантазіяй і гені-ем пісьменніка. Гэтая работа часткова (і не па віне выканаў-цы) аказалася менш удаляя.

Затым гледачы ўбачылі На-таллю Варлей у кінакарціне «Золата», дзе яна сыграла га-

лоўную ролю. Яе гераіня—ма-шыністка аддзялення Дзяржбан-ка Муся Волкава прайшла сотні кіламетраў па нямецкіх тылах, ратуючы ад фашыстаў велізарныя каштоўнасці.

Актрыса пераканаўча паказ-вае, як лёгкадумная дзяўчынка ператвараецца ў моцнага, муж-нага чалавека. Спачатку Муся думае толькі, як бы прабрацца да сваіх, выратавацца. Ёй кло-пату няма пра золата, якое ўпа-рта нясе на сабе стары касір

Мітрафан Ільіч. Паступова пад уплывам гэтага чалавека і су-ровых ваенных выпрабаванняў яна пранімаецца пачуццём ад-казнасці, становіцца больш сур'-ёзная і строга. Пасля гібелі Мітрафана Ільіча менавіта Муся бярэ на сябе задачу даставіць золата па назначэнні. У ёй на-раджаецца непахісная мараль-ная сіла, якая дапамагае адоль-ваць цяжкія дарогі, упарта ісці да мэты...

Цікавая была праца Наталлі

Варлей і ў фільме «Сем ня-вест яфрэйтара Збруева», дзе яна сыграла ролю Галі Ліста-пад, актыўнай грамадскай дзе-ячкі з маладзёжнай будоўлі ў Верхнягорску.

Зараз Наташа заканчвае тэ-атральнае вучылішча імя Шчу-кіна. Як бачым, «прыроджаны артыстызм» перамог, яна выра-шыла стаць актрысай. І мы абавязкова яшчэ не раз сустрэнем яе імя ў цітрах новых кіна-фільмаў.

Наталля Варлей у фільме «Золата».

Кадр з фільма «Я раскажу ўсё...»

...Гучным рэхам аддаюцца крокі ў раскошным палацы князя Ціхвінскага. Самога гаспадара няма—збег за мяжу. Але багатую калекцыю карцін і скульп-тур вывезці не паспеў. І яна нечакана знікае.

Паміж чэкістамі і прыпешнікамі бы-лога князя ідзе бой не на жыццё, а на смерць. Ідзе бой за тое, каб бяспечныя творы мастацтва, якімі цешыліся толькі цары ды князі, сталі здабыткам усяго народа.

У галоўных ролях заняты Алег Таба-ноў, Андрэй Міронаў, Яўген Еўсцігнееў, Спартак Мішулін, Юрый Талубееў.

Убачаць гледачы і новую шырокаэк-ранную двухсерыйную мастацкую кіна-карціну «Я раскажу ўсё...», пастаўленую рэжысёрам Уладзімірам Басавым на кі-

настудыі «Масфільм» па матывах апове-сці эстонскага пісьменніка Ахто Леві «Запіскі Шэрага Ваўка».

Ваенны ўраган бушуе ў Еўропе. За-хапіў ён сваім вярхам і маленькую Эс-тонію—радзіму героя фільма. Бацька яго, адурманены прапагандай нацыстаў, ваюе ў радах фашыстаў нібы «за свабо-ду» Эстоніі. Ён кінуў сям'ю дзеля іншай жанчыны. А хлопчык пасля ўсіх гэтых нечаканых хваляванняў трапляе ў фа-шысцкую Германію...

Галоўныя ролі выконваюць Л. Мерзін, В. Цітова, Т. Логінава, П. Рыне.

З хваляваннем глядзіцца новая шыро-каэкранная мастацкая кінастужка «По-езд у далёкі жнівень» вытворчасці Адэс-кай кінастудыі. Аўтар сцэнарыя—Гры-горый Пажэнян, рэжысёр-пастаноў-шчык—Вадзім Лысенка.

У карціне адноўлены незабыўныя дні 1941 года, калі мужныя абаронцы Адэсы стрымлівалі ля сцен горада 300-тысяч-ную гітлераўскую армію.

У галоўных ролях заняты Армен Джы-гарханян, Алена Казялькова, Грыгорый Гай.

Для дзяцей у маі будуць дэманстра-вацца новыя мастацкія кінастужкі вы-творчасці Маскоўскай кінастудыі імя М. Горкага—«Прысвоіць званне Героя» (пра кароткае, але яркае жыццё юнага Героя Савецкага Саюза піянера Сашы Чакаліна) і «Ох, ужо гэтая Насця!» (пра жыццё дзяўчынкі-трэцякласніцы, яе ма-ру стаць піянеркай).

Р. КРОПЛЯ

Кадр з кінафільма «Бацька»

НАЧНОЕ РАШЭННЕ

Ул. УЛАДЗІСЛАЎСКІ

Урывак з аповесці

Пятнаццаць гадоў працуе ўчастковым педыятрам у адной з дзіцячых клінік горада Святлана Фёдараўна Галубцова. Любіць сваю работу, свой участак, «сваіх» дзяцей. Але гэтка адданасць не да спадабы мужу Галубцовай—таксама ўрачу, навуковаму супрацоўніку інстытута. З дапамогай сяброў—былых аднакурснікаў ён падбірае Святлане іншую работу...

У пакоі сядзеў гасць—былы аднакурснік. Калісьці ён быў такі недарэчна худы, што здавалася, быццам яго выціснулі пад прэсам. А цяпер—мажны, салідны кандыдат навук, старшы навуковы супрацоўнік, ледзь не дацэнт. У чаканні гаспадыні і вячэры мужчыны «прапусцілі» па адной і цяпер разглядалі студэнцкія фатаграфіі.

Святлана Фёдараўна не магла сказаць, што Сёмка—госць—быў чым-кольвек непрыемны ёй. Наадварот, яшчэ зялёнай першакурсніцай яна была закахалася ў яго аж па самыя вушы, пасля ж на змену юнацкай закаханасці прыйшла спакойная сталая дружба. Апошнім часам страчаліся яны не часта: Сымон працаваў у інстытуце курорталогіі на базе прыгараднага санаторыя і да паўночы сядзеў там. Рыхтаваў кандыдацкую, а цяпер, казалі, ужо і доктарскую дысертацыю. Але пасля кожнай сустрэчы з ім заставаўся на дне душы непрыемны асядак. Быццам няёмка было, што яна, гэтка актыўная, бойкая ў студэнцкія гады—нават дыпламы атрымлівала за даследаванні ў навуковым гуртку, цяпер застыла на месцы—на сваёй пасадзе ўчастковага педыятра, а Сёмка так шпарка ішоў угору.

Пакуль завіхалася на кухні, пакуль правярала, як зрабілі ўрокі Наташка і Антон,—лавіла вухам нягучную размову, пэўна ж, для яе прызначаную. «Барыс абараніўся... Ала аддзяленнем загадвае... Іван у начальства выбіўся—гэздравам камандуе... А ці памятаеш ты Алёнку? Гэтка прасцячка была, а цяпер галоўны ўрач абласной санэпідстанцыі...»

Спыраша не ўцяміла яна манеўра мужчын, навошта размову гэту завялі. А калі селі вячэраць і пасля другой, ці што, чаркі Сёмка сказаў: «У нас у санаторыі месца дыэтолага аслабанілася»,—усё зразумела. Дык вось у чым справа! Цёплае месцайка прапануе!

І ледзь была не рашылася—тут жа, адразу. Рабочы дзень нарміраваны, заўсёды ў цяпле і пры харчах, да горада—пятнаццаць хвілін электрычкай. Ды і аклад большы.

Нават з нейкай злараднасцю падумала: «Вось вам, мае падапечныя! Успом-

ніце не раз: эх, харошая доктарка была ў нас, не шанавалі!.. А загадчыца—тая злаваць будзе: жартачкі, самага цягавітага коніка пазбаўляемся!»

Але тут жа прыйшло на ўспамін іншае. Прыгадала дзяцей. «Сваіх» дзетак, іхніх бацькоў...

Вось Кастусёк, што нарадзіўся з выродствамі—хіба яго віна ў гэтым? Можна праз год, праз паўгода вынайдуць спосаб, каб выратаваць яго, і выратуюць, калі сёння яна, Святлана Фёдараўна, падтрымае кволы агенчык гэтага жыцця яшчэ на паўгода, яшчэ на год.

Ва ўчастковага ўрача задачы сціплыя—глядзець, каб людзі не захварэлі, а калі ўжо захварэюць, каб хутчэй паставіць дыягназ, не дапусціць да цяжкага стану. Задачи больш сціплыя, чым там, у санаторыі, праца цяжэйшая, пашаны меней. Ды што казаць!.. Усё ж работы, больш патрэбнай за яе работу, пэўна, усё-ткі няма на зямлі. Няма і не будзе...

І, крышачку памарудзіўшы і нават заікаючыся злёгка ад хвалявання, цвёрда сказала:

— Не, Сёма, вельмі дзякую табе, але дыэтолагам не хачу.

Муж глянуў з-пад акуляраў—ці то пераймаючы, ці то перадражніваючы свайго шэфа—саліднага прафесара, і сказаў з іроніяй:

— Ну, канечне, ты ж у мяне ідэйная! А потым узарваўся:

— І да чаго ж ідэйнасць тая цябе давядзе? Сябе не шануеш, дык хоць пра дзяцей падумай. Антон курыць пачаў, бабулю ні за што лічыць, цэлыя вечары ў пад'ездах лынды б'е. Наташка вучыцца дрэнна, музыку закінула, бо няма каму пасядзець побач, пакуль урокі робіць... Ну, скажы, ці шмат у вашай паліклініцы ўрачоў, што па пятнаццаць гадоў участковымі трубяць? Толькі ты ды Раіса Маркаўна і засталіся.

Маналог гэты Святлана Фёдараўна ведала ўжо на памяць. Два—тры разы на год, асабліва пасля з'ездаў і нарад, на якіх муж сустракаўся з былымі аднакурснікамі, або пасля аб'яў у «Вячорцы»—«У актавай зале адбудзецца абарона дысертацыі...», а далей ішло знаёмае прозвішча, ён грымеў гэтакімі ж

прамовамі. Заўсёды пасля сваркі ў Святлану Фёдараўну псаваўся настрой, яна некалькі дзён хадзіла засмучаная, зрываючы злосць на дзецяў (вядомая справа, сваіх), кошцы або і свакроўцы, але хутка брала сябе ў рукі. Здаецца, маналогі гэтыя былі ёй нават патрэбны. Патрэбны, каб давесці самой сабе, што галоўная лінія ў жыцці выбрана правільна, што, нягледзячы на цяжкасці, на страшэнную стому, на крыўды і расчараванні, яна яшчэ не развучылася радавацца ўсмешцы чужога дзіцяці, матчынаму шчасцю. Не развучылася пакутаваць за чужое дзіця, за матчына гора.

Яна не хацела, не магла пагадзіцца, што з нейкім іншым урачом яе дзецяў будзе лепей. Яна заплюшчвала вочы і бачыла першыя няўпэўненыя крокі чыёй-небудзь Аксанкі ці Таццянкi, чула патрабавальна-радаснае: «Я ам, я ам!», што павінна было абазначаць: «Я сам, я сам!» якога-небудзь Алёшкі і ўспамінала, што калі б не яна, дык невядома, ці пачала б наогул Аксанка хадзіць і ці застаўся б жывы Алёшка. Бо гэта яна распазнала ў шасцімесячнага карапуза заварот кішак і настаяла на гэтым дыягназе, хаця ўрач «хуткай дапамогі», мала знаёмы з дзецьмі, запэўняў, што ў малога «газікі». А ратавалі Алёшку хірургі—вельмі цяжкая аперацыя была.

І Аксанку амаль паўгода лячылі нейрапаталогі. І, несумненна, гэта яе, Святлану Фёдараўну, заслуга ў тым, што Аксанка пачала хадзіць. А фраза, якую кінуў у канцы кантрольнага агляду прафесар-нейрапаталог: «Калі б на пару месяцаў затрымаліся з лячэннем, то і мы нічога не здолелі б зрабіць»,—была як узнагарода.

Ну, а калі старасць?.. Старасць падкрадзецца да цябе ў любым выпадку, ці ты будзеш педыятрам, ці дыэтолагам. Старасць... І хай сабе не будуць памятаць імя і прозвішча ўрача ні дзеці, ні іхнія бацькі (шмат хто з іх і цяпер не ведае), і няхай сабе нават знешняе аблічча яе зусім выветрыцца з іх памяці—толькі каб здаровыя раслі і гадаваліся гэтыя малыя, каго яна ратавала.

* * *

Лета настала неяк нечакана. Раптам адразу ўсталявалася трыццаціградусная гарачыня, рэзка паменшылася колькасць захворванняў, і ўжо ў сярэдзіне мая ёй далі чарговы адпачынак. Сымон прынёс пучэўку ў свой санаторый: «Падумаеш, здаровая, калі трэба будзе, мы ў кожнага знойдзем паказанні да санаторнага лячэння!». І яна паехала туды аж на дваццаць шэсць дзён.

Мал. К. Ціхановіча

Спачатку было нязвыкла і сумна. Але паступова забываліся чужыя Косцікі і Аксанкі, сваркі і непрыемнасці. Свой участак, свой цесны кабінет у паліклініцы ды ўсе «свае» семсот дзяцей нібыта ахутваліся дымкай, сплывалі ў нейкую нерэальную далячынь.

Як гэта добра—адпачываць! Як цудоўна...

Неяк неўпрыкметку высветлілася, што і ўласнае здароўе зусім не жалезнае. Аказваецца, перад сном баліць печань, а пасля некалькіх партый у настольны тэніс і ў сэрца стала калоць. І ў размовах з суседзямі па палаце знешне іранічна, але ў падсвядомасці і з трывогай, пачынала скардзіцца то на адну, то на іншую хворасць.

Аднойчы ўвечары, пакутуючы ад бяссонніцы (а калі праўду сказаць, дык проста выспалася пасля абеду), Святлана Фёдарэўна раптам цвёрда вырашыла пакінуць свой участак. Пайсці абы куды. Хоць у дыягнозі... Доказы, не раз чутыя ў мужавых маналогах, раптам здаліся ёй значнымі і важкімі, крыўды і непрыем-

насці, што абавязкова страчаюцца ў рабоце ўчастковага педыятра,—буйнымі і несправядлівымі.

Яна варочалася на праціснутай сетцы, непакоючы суседак, і ўсё новыя і новыя матывіроўкі знаходзіла для апраўдання гэтага кроку.

Раніцай ішла да Сымона, нібы наважылася скокнуць у халодную ваду. Хутчэй жа, хутчэй—адразу ж папрасіць, каб залічыў на тую пасаду! Адрэзаць шляхі да адступлення. Хутчэй, хутчэй, пакуль ранішні халадок не развеў начнага рашэння!

Сымон спяшаўся на пяцімінутку, падаў ёй ключ—«пасядзі пакуль што, хутка буду!»—і пабег.

Так было ўжо не раз, і Святлана Фёдарэўна прывычна адмакнула кабінет, адразу ж кінулася да тэлефона. Ёй не цяпелася хоць каму-небудзь расказаць пра тое рашэнне, неяк замацаваць яго. Пазваніла дадому—мужа няма, свякрові таксама—мусіць, пайшла ў магазін. Набрала знаёмы нумар паліклінікі. «Скажу дзяўчатам з рэгістратуры—гэта ж тое

самае, што даць аб'яву ў газету,— праз дзесяць хвілін будзе ведаць усё аб'яднанне, усе шэсць паліклінік і бальніца ў прыдачу...»

Дазванілася адразу—лета, дзеці здаровыя, ніхто ўрачоў не выклікае. Павіталіся. Берта Міхайлаўна пазнала яе па голасе і засакатала:

— Святлана Фёдарэўна, галубачка, што тут робіцца, што робіцца! Чаму ж вы столькі дзён не званілі? Каб яшчэ трохкі, дык бы ўжо і спазніліся. Прышоў загад новы: на аднаго ўрача цяпер будзе па тысячы дзяцей, участкі перакройваюць. Прыязджайце абавязкова, а то засунуць вас у прыватны сектар, што за чыгункай, нагаруецца. Там жа ад дома да дома паўкіламетра, ды ў кожным двары—сабака. Вой, ды што гэта я мялю пустое—вы ж лепей за мяне той участак ведаеце. Прыязджайце, а то ваш хочучь Рымзавай аддаць, бо яна жыве побач і дзіця малое...»

Пакінуўшы ключ у дзвярах, Святлана Фёдарэўна кінулася на вакзал. І пакуль ішла, і пакуль ехала на электрычцы, а потым у аўтобусе, лаяла сябе з апошніх сіл: «Ну, чаго цябе панесла, ну, якая табе цяпер справа да ўсяго гэтага? Хай сабе хоць на Марсе выдзяляюць, ты ж усё роўна кідаеш гэтую работу!»

У паліклініку ўварвалася злосная, гатовая ваяваць да канца. У загадчыцы, калі яна ўбачыла Святлану Фёдарэўну, адвісла сківіца і пачало торгацца правае павека. Гэтулькі непрыемнасцей з тым перадзелам, а тут яшчэ і Галубцова завілася!

Безумоўна, загадчыца адчувала згрызоту сумлення, плануючы адзінаму ветэрану паліклінікі (Раісу Маркаўну першамайскім святам праводзілі на пенсію) самы цяжкі ўчастак. Ведала, што крыўдзіць гэтым Галубцову моцна і што крыўда незаслужаная. Але ішла на гэта ў інтарэсах справы. За шмат гадоў участак Галубцовай зрабіўся ўзорным, надзейным. Яго і кепскі ўрач па інерцыі яшчэ некалькі гадоў не сапсуе. А вось прыватны сектар увесь час, як тая балючая стрэмка. У кожным доме—кватаранты. Не дзіва, што хварэюць тут часцей. І яшчэ ведала загадчыца, што калі б прыйшла Галубцова пазней, калі перавод аформлен загадам,—скарылася б, працавала там. А цяпер наўрад ці ўгаворыш. Але ўсё ж рынулася ў атаку.

Нагадала ўсе скаргі, што не раз паступалі з участка,—на запозненыя візіты, на тое, што ў рабочы час бачылі яе ў чарзе за кофтакі, на тое, што адмовілася выдаць бальнічны ліст,—у якіх толькі грахах ні абвінавачваюць участковых урачоў... Успомніла пра нараканні самой Галубцовай на некаторых бацькоў.

Святлана Фёдарэўна была непахісная... Вычарпаўшы красамоўства і аргументы, загадчыца не вытрывала. Дзелавым тонам сказала:

— Добра. Заставайцеся на сваім участку. Толькі да вас яшчэ пяройдучь дамы пад нумарамі 46, 46а, 48.

Святлана Фёдарэўна, не развітаўшыся, выйшла.

«Дурніца, ну што я нарабіла? Я ж кідаю паліклініку, іду адгэтуль назусім...» Яна забегла ў кабінет акуліста, што аказаўся, на шчасце, пустым, і расплакалася. І разам са слязамі кудысьці знікла яе жаданне пайсці адсюль, і яна ўжо радавалася, што нікому не паспела сказаць пра сваё начнае рашэнне.

Мама, пачытай!

ДВА СЯРГЕЙКИ

Васіль ХОМЧАНКА

Сяргейка спаў, калі да яго прыйшла Аленка. Ён прачнуўся, расплюшчыў адно вока і ўбачыў сяброўку.

— А я яшчэ спаць хачу, — сказаў ён, але з ложка вылез. Настрой у Сяргейкі быў капрызлівы. Мабыць таму, што не высыпаўся.

Аленка прыйшла, каб пагуляць з Сяргейкам.

— Давай будзем дом будаваць.

— Будуй, — панура адказаў Сяргейка.

Аленка дастала са скрынкі кубікі, села на падлозе і пачала складаць іх адзін на адзін — дом будаваць. Збудавала дом высокі, з вокнамі і дзвярыма. А Сяргейку нічога не хацелася рабіць, ён яшчэ як след не прачнуўся, хоць ужо і другое вока глядзела. І дом яму не спадабаўся. Ён узяў мяч, і кінуў яго ў Аленчын домік. Домік і рассыпаўся.

— Навошта разбурыў? — пакрыўдзілася Аленка.

— Гэта я незнарок, — зманіў Сяргейка.

Яшчэ вышэйшы дом склала Аленка. Але і яго разбурыў Сяргейка, сказаў, што было землетрасенне.

— Тады сам будуй. — Аленка села ў крэсла, паклала рукі на калені.

Сяргейку цішыня таксама не спадабалася.

— Давай у жмуркі гуляць, — сказаў ён, — толькі ты вадзі спачатку.

Аленка паслухмяна завязала сабе вочы хусткай і пачала лавіць Сяргейку. Сяргейка ляпаў далонямі, каб Аленка чула, дзе ён, і ўцякаў з-пад самых яе рук. А потым стаў каля сцяны, сцішыўся. Аленка хадзіла, хадзіла з растапыранымі рукамі, шукала, шукала, ды ўсё ж знайшла Сяргейку. Зняла хустку з вачэй.

— Ты лаві зноў, — не захацеў вадзіць Сяргейка.

— Я не буду. Цяпер чарга твая.

Аленка накінула хустку Сяргейку на галаву, а Сяргейка ўзяў і закінуў яе на шафу.

— Тады я пайду дамоў, — сказала Аленка.

Перш чым пайсці, захацелася ёй праехацца на Сяргейкавым веласіпедзе, але Сяргейка адабраў веласіпед і сам пачаў катацца. Аленка пайшла дадому зусім пакрыўджаная.

Вось такі быў капрызлівы і нехарошы ў тую раніцу Сяргейка.

Аднак без Аленкі аднаму яму зрабілася сумна. Што ні пачне рабіць, усё нецікава. І веласіпед нецікавы, і кніжкі. Сумна, гаротна стала Сяргейку. Ён зайшоў да дзеда ў пакой і сказаў:

— Аленка не захацела са мной гуляць.

— Не трэба было яе крыўдзіць.

— А з кім я цяпер буду гуляць?

— З Сяргейкам.

— З якім? — здзівіўся Сяргейка.

Дзед узяў унука за руку і падвёў да вялікага люстэрка.

— Вунь ён, бачыш? Надзе-мумы. Брыдкі. Вось ты і гуляй з ім.

Сяргейка тыцнуў руку ў халоднае шкло люстэрка і сказаў:

— Гэта я сам. А мне з сабою гуляць нецікава.

— Ну, як сабе хочаш. — І дзед узяўся за свае справы.

Сяргейка пахадзіў па пакоях, паспрабаваў маляваць, пагартуў кнігу, кубікі паскладваў — усё нецікава. І надумаўся ён пайсці да Аленкі. Толькі не з пустымі рукамі. Ён зняў з шафы хустку, склаў у яе кубікі, падкаціў веласіпед да дзвярэй.

— Дзед, я да Аленкі пайду! — крыкнуў Сяргейка.

— Ідзі, — сказаў дзед, адчыніў дзверы і выпусціў Сяргейку, памогшы яму вынесці веласіпед. Сяргейка прыйшоў да Аленкі і сказаў:

— Я з табою гуляць прыйшоў. Давай дом будаваць.

Яны збудавалі дом з кубікаў. Пакаталіся па чарзе на веласіпедзе. А пасля Сяргейка сам завязаў сабе хусткай вочы і лавіў Аленку.

— Злаўлю! Злаўлю! — крычаў ён, растапырыўшы рукі.

Аленка пляскала далонямі, каб Сяргейка чуў, дзе яна хаваецца, і перабягала з месца на месца.

Весела гулялася ім абайм. Не тое, што аднаму Сяргейку з кепскім Сяргейкам. І настрой стаў добры ў Сяргейкі, і сам Сяргейка зрабіўся харошы і зусім не капрызлівы хлопчык. І такая цудоўная ў той дзень была раніца!

ШЧАСЦЕ

Толькі Надзея Іванаўна заступіла на начное дзяжурства, як яе паклікалі прымаць роды. Спачатку ўсё ішло добра, маладая маці была цяроўная. На свет з'явіўся маленькі сыноч. Мама і акушэра чакалі першага ўздыху, першага крыку. Але... яго не было. Надзея Іванаўна рабіла штучнае дыханне, прымяняла медыкаменты — ніякага выніку. Паклікаць каго-небудзь на дапамогу? Але радзільнае аддзяленне ў старой бальніцы стаіць вадаль ад асноўнага корпуса. А кожная секунда дарагая. Мінуты здаваліся гадзінамі. І вось — крык! Цяжка сказаць, хто ў гэты час быў шчаслівейшы: маці хлопчыка ці яна, Надзея Іванаўна.

— Зараз Сярожу тры гады. Разумны, прыгожы. Нават не верыцца, што ўсё гэта адбылося з ім, — расказвае Надзея Іванаўна Латушка.

На выгляд Надзеі Іванаўне дваццаць два, не больш. Сярэдняга росту, па-дзявочаму стройная. З-пад белай медыцынскай шапачкі выбіваецца русая пасмачка. Рукі невялікія, пяшчотныя, добрыя.

Чалавечая дабрата! Гэтае высакароднае пачуццё кіравала Надзеяй Латушка, калі яна выбірала жыццёвы шлях. Пасля сярэдняй школы пайшла вучыцца на фельчара-акушэра. Скончыўшы Слонімскае медыцынскае вучылішча, атрымала накіраванне ў Лядзінскі фельчарска-акушэрскі пункт. Тут упершыню сутыкнулася з сапраўднымі цяжкасцямі. У самыя крытычныя моманты трэба было самой прымаць рашэнні, бо поплец ні выкладчыкаў, ні сяброў — нікога, хто мог бы параіць, дапамагчы. Лячыла і пажылых людзей, і маленькіх дзяцей. Асабліва балела сэрца за малышоў. Бездапаможныя, яны не маглі сказаць пра свой боль, толькі плакалі...

А ў бальніцах раёна не хапала акушэраў. Убачыўшы шчырую прывязанасць Надзеі Іванаўны да дзяцей, накіравалі яе на курсы спецыялізацыі ў Бабруйск. Адтуль і прыехала ў Наваельню. Яе ўключылі ў графік дзяжурства па радзільным аддзяленні. Пачаліся дні — радасныя і трывожныя, спакойныя і да мяжы запоўненыя клопатамі.

Ні з чым нельга параўнаць шчаслівае чаканне мацярынства. І, мусіць, не менш, як сама парадзіха, перажывае Надзея Іванаўна. Не толькі

НА ДАЛОНЯХ

таму, што яна адказвае за жыццё маці і дзіцяці, а і таму, што па сваёй душэўнай дабраце не можа заставацца аб'якавай да гэтых святых пакут. А ў стомленых мацярынскіх вачах столькі пяшчоты і шчасця, што святлее ў палаце, святлее ў сэрцы Надзеі Іванаўны.

Колькі ёй прыходзіцца траціць часу, намаганняў, каб навучыць маладую маці даглядаць дзіця, карміць яго! Трывога за іх пастаянна жыве ў добрым сэрцы Надзеі Іванаўны. І гатоўнасць у любую мінуту кінуцца на дапамогу, сабраць усю сваю волю, знаходлівасць, уменне.

Надзея Іванаўна дабіраецца на работу за дзесятак кіламетраў. Шэсць з іх — аўтобусам, чатыры — пешшу. Здраецца, перад канцом дзяжурства трэба прымаць роды. Глядзіш — аўтобус адышоў. А не дабрацца дадому яна не можа: там чакае маму двухгадовы сыноч. Між іншым, і мужу яе даводзіцца не лягчы: ён працуе ўрачом у Навагрудку і таксама ездзіць штодзень.

Што і казаць, цяжка. «Але ўсё гэта ўпарадкаецца, — гаворыць яна. — Затое ж пасада ў мяне асаблівая».

Вядома, асаблівая. Яна, толькі яна мае права першай узняць на сваіх далонях маленькую істоту, імя якой — чалавек.

Л. ЮРГІЛЕВІЧ

Бярозавы сок.
Фота
П. Крывашэенкі.

На кранштэйнах — дзесяткі сукенак: белых, чорных, ружовых, камбінаваных, выштых, з аздобамі і зусім сціплых. Хутка кожная з гэтых прыгожых рэчаў знойдзе сваю гаспадыню, будзе верна служыць ёй. І абавязкова прынясе радасць, бо не можа не ўзрадаваць гэтка прыгожая сукенка. А выйшла яна з-пад рук выдатнага майстра, вядомай закройшчыцы трыкатажнага атэлье. Чалавек вялікага ўмельства, яна натхнёна і радасна расказвала пра матэрыял, з якім ёй даводзіцца працаваць, — трыкатаж.

«Гляньце, які цудоўны матэрыял! Хіба звычайная тканіна дасць такое абляганне? А колерная кампазіцыя? А ўніверсальная здольнасць пасаваць усім — і мужчынам, і жанчынам, і дзецям, адпавядаць самым розным прызначэнням: для балю і спартыўнай прагулкі, для дома і для службы!»

Я слухала натхнёны маналог вядомай закройшчыцы і не ўзнікала нават ценю сумнення ў тым, што яна ніколі не думала і не марыла пра якую-небудзь іншую прафесію. І ўсё-такі спытала:

ПРАФЕСІЯ — НА ЎСЁ ЖЫЦЦЁ!

— Вы адразу зрабілі свой выбар?

— Ды не, зусім выпадкова. І не магу сказаць, што адразу палюбіла сваю прафесію. Думала, гэта так праявіцца, так проста. А потым убачыла: чым далей, тым больш складана. А чым больш складана, тым цікавей. Асабліва пакарыў мяне трыкатаж...

Гэтую гутарку, якая адбылася некалькі гадоў назад, я запамінала надоўга. Вельмі ўразіла мяне натхнёная споведзь пра выбар жыццёвага шляху.

Як мы выбіраем сваю прафесію? Сацыёлагі кажуць, што рашаючае значэнне ў выбары мае парада бацькоў. Затим, калі верыць статыстыцы, галоўнымі дарадчыкамі ідуць сябры і знаёмыя. Затим фільмы, тэлеперадачы, радыё. Не выключан і элемент выпадковасці. Пачуў, убачыў — і выбраў. А калі не чуў і не бачыў? Тады вельмі часта застаецца толькі адно: даверыцца бытавой практычнасці блізкіх, якія, безумоўна, жадаюць табе добра. А практычнасць гэта выглядае так:

— Люся збіраецца паступаць на фізмат. Ведаеце, фізікі зараз — вельмі перспектыўная прафесія...

Бясспрэчна, фізік прафесія перспектыўная. Але калі ў Люсі, наогул здольнай дзяўчынкі, ніколі не было схільнасці да навуковага аналізу? Ці не будзе тады Люся, якая вызначалася добрым запамінаннем, другараднай асобай у фізіцы або, яшчэ горш — баластам? І ўсё жыццё будзе крыўдаваць, што хтосьці больш здатны абышоў яе ў вучонай кар'еры.

Або:

— У медыцынскі ахвотна прымаюць юнакоў. Падавай, Валодзя, у медыцынскі.

І Валодзя падае, і паступае, і шэсць гадоў вучыцца добрасумленна, і атрымлівае дыплом, і застаецца, нарэшце, саманасам з хворым. І аказваецца раптам, што ўрач — гэта не толькі чалавек, які авалодаў нейкімі пэўнымі ведамі. Яго

душа, апроч таго, павінна, нібы радар, улавіць настрой хворага, пранікнуцца глыбокім спачуваннем да чалавека. А Валодзя хворыя здаюцца нычкамі і сімулянтамі, калегі — выскачкамі, якія заваёўваюць танны аўтарытэт у хворых, а сам сябе ён лічыць пакрыўджаным няўдачнікам. А ўсё таму, што па натуре сваёй быў Валодзя замкнуты і эгаістычны, глухі да чужога гора, а гэтых якасцей, на жаль, у медыцынцы пры прыёме не ўлічваюць.

Вось гутарыш з такім Валодзем, цяпер ужо Уладзімірам Іванавічам, а ён моршчыцца, як ад зубнога болю, слухачы скаргі хворых, і будзе так моршчыцца да выхаду на пенсію, не прыносячы працы сваёй радасці ні сабе, ні людзям. А, магчыма, у Валодзі засох на корані талент вялікага спецыяліста па катланогледу або пунктуальнага таваразнаўцы...

Так, у васемнаццаць гадоў можна выбраць рамантычную прафесію акцёра, геолога, хірурга. А потым раптам высветліцца, што акцёр не здолеў праявіць сябе і выконвае выпадковыя ролі, жанчыне-геолагу, якую захапляла рамантыка

вандраванняў, ужо не падабаецца паходнае жыццё, а хірург раптам не знайшоў у сабе маральных сіл стаць ля аперацыйнага стала і ўзваліць на сябе велізарную адказнасць за жыццё хворага. Сем разоў адмерай — адзін раз адрэж — гэта прыказка не толькі пра кравецкае майстэрства. Гэта і пра выбар прафесіі. Можа стацца, што чужая мерка будзе табе не па плячы.

На жаль, у адносінах да некаторых прафесій бытуюць у нас паблагліва-пагардлівыя адносіны. Самы нізкі бал, згодна сацыялагічных даследаванняў, атрымліваюць прафесіі работнікаў службы быту — той сферы, дзе самая найбольшая патрэба ў прытоку свежых сіл, кваліфікаваных кадраў. А можа мы самі і вінаваты ў гэтым? Колькі бачыць, чые, чытае моладзь пра акцёраў, геологаў, хірургаў! Тут і «творчае натхненне», і «ўваходжанне ў вобраз», і рызыка, і самаадданасць. Мы здолелі прывіць пачуццё гора і павагі да прафесіі токара, шахцёра, будаўніка, механізатара, даяркі, птушніцы. Іх праца таксама здабыла рамантычную афарбоўку, яна шануецца і паважаецца. Але вось заходзіць гутарка пра цырульнікаў і кандытараў, шаўцоў і швачак, пра іх творчыя пошукі — і адразу неяк блякне мастацкая палітра, кудысьці знікае натхненне і запал. А служба быту можа нават і больш за ўсё іншыя галіны непасрэдна мае справу з людзьмі, з усёй разнастайнасцю іх густаў і настройў. Хіба тут трэба менш творчага натхнення і майстэрства, самаадданасці і пошукі?

Зайдзіце калі-небудзь у сталічны салон «Прыгажосць». Магчыма, вам падабаецца трапіць да мадэльна-цырульніка Лілі Лісіцынай. Маленькага росту цёмнавокая шатэнка дваццаці шасці гадоў знешне нічым не вылучаецца сярод іншых майстроў. Але калі пачынае працаваць — не адарвеш вачэй. Якой паслухмянай робіцца нават самая капрызная пасма пад віртуозным рукам

рук! Потым Ліля раптам задумваецца, адыходзіць, глядзіць на кліентку і так і гэтак... Адбываецца цуд нараджэння новай прычоскі. У працэсе творчасці з'яўляецца адзіна правільнае рашэнне: што больш за ўсё да твару жанчыне. Лілі не ўсё роўна, куды зараз пойдзе яе кліентка: на пасяджэнне вучонага савета ці на вечар аперэты. Для яе няма дробязей, яе работа — творчы працэс, пошук. Знойдзенае правільнае рашэнне радуе Лілю не менш, чым закончаная праца — пісьменніка або выпускны вечар у школе — настаўніцу. На конкурсе, які нядаўна адбыўся, Ліля ператварыла ў каралеву хараста даволі простую, звычайную дзяўчыну, якую не адразу заўважыш у натоўпе. Мадэльер-цырульнік нясе прыгажосць людзям — і знаходзіць у гэтым велізарную радасць для сябе.

Цікава, што першая прафесія Лілі — паліграфіст. Выпадкова занялася цырульнай справай. А праз нейкі час зразумела, што цырульнік — гэта яе прафесія, яе адзінае прызвание. Як жа важна беспамылкова знайсці сваю прафесію, увайсці ў яе «па ўласным жаданні».

На жаль, сённяшні дзень службы быту мы амаль не паказваем. Таты і мамы, а значыць і дзеці, якія выбіраюць прафесію, асацыіруюць працу цяперашняй прачкі з начоўкамі, а шаўца — з малатком у руцэ і цвікамі ў роце. І нічога не ведаюць пра ўмовы працы сённяшніх прачак-аператараў або шаўцоў — ад гэтай прафесіі толькі назва і засталася...

Час непазнавальна змяніў сферу паслуг. Цяпер большасць прадпрыемстваў гэтай галіны пастаўлена на прамысловую аснову, і ўмовы працы ў іх нічым не адрозніш ад фабрычна-заводскіх. Што датычыць творчасці, пошуку і смеласці, то менавіта ў сферы абслугоўвання можна знайсці «архімедаў рычаг», праславіць сябе, сваю працу...

Ёсць у Віцебску, у атэлье «Мара», таленавітая закройшчыца Лідзія Уладзіміраўна Буцькова. Рэч, атрыманую з яе рук, носіш з асалодай: Лідзія Уладзіміраўна заўсёды ўкладвае ў працу часцінку сваёй душы. І, здаецца, прызнанай заказчыкамі Лідзіі Уладзіміраўне і яе калегам можна было б спакойна пажынаць лаўры высокага прафесіянальнага майстэрства. Здаецца, дзе-дзе, а ў шыцці мяняюцца толькі фасоны — усё астатняе застаецца па-старому. Але гэта толькі на першы погляд.

Быў час — у атэлье шылі паліто з двума прымеркамі. Заказчык траціў шмат часу, ды і закройшчыкам лішні клопат. Але з'явіліся ў друку першыя паведамленні пра навінку ў тэхналогіі пашыву — многамерачную сістэму, што давала магчымасць шыць паліто з адной прымеркай. Страшнавата было брацца за асваенне новага метаду. Лідзія Уладзіміраўна асмелілася першая. Замест знаёмых 12—14 звычайных мерак пачалі здымаць 26. Кожны сантыметр адыгрываў велізарную ролю, улічваліся ўсе асаблівасці фігуры. Але не адразу ўсё пайшло на лад. Можна і папракнула сябе Лідзія Уладзіміраўна за неабдуманасць, можна і заплакала ад прыкрасці, распорываючы і зноў сшываючы няўдалае паліто, — хто ведае. Знізілася прадукцыйнасць, паменшыліся заробкі. Пацягнуліся познія вечары за лякамі. Праверка, праверка, яшчэ раз праверка. А заказчык — ён не супраць, каб прыйсці яшчэ раз, абы толькі рэч была ўдала: «Можна лепей па-старому, га?» Буцькова не здавалася. Усё-такі новы метад быў

асвоены. Часовае адступленне перайшло ў контрнаступленне. Вось яго вынік: замест 170—180 паліто брыгада шые за месяц 190—200. А галоўнае — эканоміцца час заказчыка, ды і на якасць няма нараканняў.

Я спыталася ў Лідзіі Уладзіміраўны, хто ёй больш па душы: моладзь, што ганяецца за модай, ці заказчык, які ўсё давярае закройшчыку? «Ведаецца, — адказала яна, — моладзь патрабуе больш выдумкі і вынаходніцтва. Таму з ёй цікавей». Згадзіцеся, што гэта раўненне на цяжкасць, на складанасць. Значыць, і ў сферы быту — рамантыка пошуку, шчасце цяжкіх дарог.

Не хочацца запэўняць, што сёння толькі ў сферы быту можна знайсці сваё адзінае прызвание. Хочацца толькі, каб прафесіянальная арыентацыя моладзі была аб'ектыўная, каб прафесіі, дзе трэба не толькі служыць, але і ўслужыць людзям, не былі пудзілам, нечым нахшталт таго, чым страшаць дзяцей: «Не будзеш слухацца — прыйдзе дзед і пасадыць цябе ў мяшок». Магу вас запэўніць, што добры повар (гэта стала нават прыказкай) сапраўды варты добрага доктара, а вядомы цырульнік можа супернічаць у папулярнасці з кінаакцёрам. Але калі дзесяты «А» і дзесяты «Б» запрашаюць на сустрэчу з пісьменнікам ці кінаакцёрам, праводзяць экскурсію на завод, то гутаркі з кандытарамі або вадзіцелямі таксі, дыспуты з імі нейкім чынам аказваюцца незапланаванымі. А ці бачылі вы па тэлевізары спаборніцтва паштальёнаў ці сцюрдэс у перадачы «А ну, дзяўчаты!»? Гэта ж — сапраўдны гімн адной на ўсё жыццё любімай, жаданай прафесіі!

Вы неаднаразова чулі: «А ў майго сына (ці дачкі) няма пэўных схільнасцей». Гэта бывае толькі тады, калі чалавек яшчэ нічога як след не бачыў. Краніце ў яго душы адну пэўную, пакуль яшчэ спячучую струнку, і яна адгукнецца абавязкова.

Помню, аднаго разу я трапіла ў маленькае ўтульнае кафэ пры барысаўскай гасцініцы. Кафэ называлася «Бярозка».

Не паспела пераступіць парог, як адчула штосьці незвычайнае, нейкую няўлоўную асаблівасць, якая вылучала гэта кафэ з шэрагу іншых прадпрыемстваў грамадскага харчавання. Тут не падганялі і не спяшаліся, нібыта людзі за парогам пакідалі свае клопаты; тут неяк хутка і непрыкметна забіралі брудны посуд, і столікі стаялі чыстыя, акуратныя. А мяню аказалася лепшым, чым можна было чакаць, нібы да мамы на абед трапіла: мяса, бульба па-хатняму, варэнікі, калдуны. Канчаткова растала недавер'е з першай лыжкай супу: які ж гэта быў смачны празрысты булён, запраўлены зяленівам (зімой!), з аранжавымі бліскаўкамі морквы і залацістай цыбуляй. Не суп, а майстэрскі твор кулінарыі!

Мая трапеза падыходзіла к канцу, калі да століка падыйшла жанчына ў накрухмаленым халаце. Глянула, убачыла недаедзены блін і з засмучэннем спытала:

— Няўжо не спадабалася?

— Што вы, што вы! Вельмі смачна! Проста не разлічыла сваіх магчымасцей. «Напэўна, з інспекцыі па якасці!» — мільганула ў мяне думка. А мая субседніца прадставілася:

— Людміла Іванаўна Драздоўская, загадчыца кафэ.

Потым Людміла Іванаўна падыйшла да суседняга століка. Вельмі хутка высветліла, адкуль прыехалі жанчыны, што сядзелі за ім. Пацікавілася між іншым, што яны любяць есці на снеданне...

Вось так адбылося маё першае знаёмства з Людмілай Іванаўнай. Што здзівіла ў ёй — дык гэта дзіўная мяккасць, нават нясмеласць у спалучэнні з настойлівасцю. Яна здолела зрабіць «Бярозку» непаўторнай па абліччы. А чаго каштавала ёй увесці неабавязковыя для кафэ першыя стравы, танныя і, на думку некаторых яе калег, нявыгадныя, а як цяжка было асвойваць «уласную прадукцыю» — усё гэтыя недарогія дамашнія смачныя стравы замест традыцыйных, якія знойдзеш у любым меню любога горада. Здзівілі мяне бескарыслівая самааддача, пастаяннае гарэнне, жаданне зрабіць як мага больш прыемнага людзям. Але што прымушае Людмілу Іванаўну прыходзіць дадому позняй ноччу, не мець па-сапраўднаму ні выхадных, ні адпачынку?

Вось як расцэньвае гэта сама Людміла Іванаўна:

— Калі маю работу лічыць абавязкам, дык яна, напэўна, сапраўды цяжкая. А для мяне гэта — усё. Забярэце ў мяне гэтыя клопаты — не будзе чым жыць!

Сярод шматлікіх падзяк у адрас кафэ «Бярозка» я ўбачыла... вершы. Уяўляеце ступень удзячнасці, калі чалавек піша вершы, прысвечаныя работнікам кухні?

Горкі гаварыў: «Іменна ў працы і толькі ў працы вялікі чалавек, і чым гарачэйшая яго любоў да працы, тым больш велічны ён сам, тым больш прадукцыйная, прыгажэйшая яго праца».

Але як знайсці яе адзіную, любімую на ўсё жыццё? Азірніцеся вакол. Няхай не мода, а вашы асабістыя схільнасці і здольнасці будуць вам кампасам. І тады абавязкова загучыць у вашай душы заповітная струна...

В. КАРАЛЁВА

Маленькая чараўніца Ліля Лісіцына.

Фота Ул. Вяхоткі.

У «Бярозцы» не толькі абедаюць, у «Бярозцы» адпачываюць.

ПРАФІЛАКТЫЧНЫЯ ПРЫШЧЭПКІ

Прыгадваю такі выпадак: Наташа ўвечары была здарова, а раніцой—удушша, забалела горла, павысілася тэмпература. Урач паставіў дыягназ: дыфтэрыя. Наташу прывезлі ў інфекцыйную бальніцу ў цяжкім стане. Некалькі дзён і начэй урачы змагаліся за жыццё дзяўчынкі, некалькі разоў удзілі процідыфтэрыную сываратку. Але дзіця задыхалася, і спатрэбілася трахеатомія—рассячэнне дыхальнага горла.

Гэтага захворвання магло не быць, калі б своєчасова былі зроблены процідыфтэрычныя прышчэпкі. Бацькі Наташы, не разумеючы значэння прышчэпак, пад рознымі прычынамі адмаўляліся ад іх.

Сродкі барацьбы з дзіцячымі інфекцыйнымі захворваннямі складаныя і разнастайныя. Важная роля належыць прышчэпкам: дзякуючы ім, дыфтэрыя ў нашай

краіне цяпер сустракаецца рэдка.

Яшчэ ў старажытныя часы людзям была вядома з'ява неўспрымальнасці. Каб засцерагчы сябе ад небяспечных хвароб у перыяд эпідэміі, чалавек імкнуўся перанесці захворванне ў лёгкай форме. З гэтай мэтай, напрыклад, ужывалі аслаблены вірус воспы, атрыманы пры захоўванні воспавых струпоў на працягу года. Такія струпы ўводзіліся ў нос.

Першую ўдалую спробу выпрацаваць у чалавека неўспрымальнасць да натуральнай воспы зрабіў англійскі ўрач Эдвард Джэнер. Назіраючы эпідэмію воспы сярод кароў, ён заўважыў, што каровінай воспай заражаліся даяркі. Хвароба праходзіла лёгка, воспавыя пухіркы выступалі толькі на руках. Але потым гэтыя жанчыны ўжо ніколі не хварэлі на сапраўдную воспу. І вось Джэнер зрабіў такі дослед: прышчапіў аднаму хлопчыку каровіну воспу (вадкасць, узятую з пухіркоў на пальцах у жанчын, якія заразіліся воспай). А праз паўтара месяца прышчапіў натуральную воспу. Хлопчык не захварэў. Спосаб Джэнера быў падхоплены ва ўсім свеце і выратаваў не адзін мільён жыццяў ад страшэннай хваробы.

Прышчэпкі—верны сродак прадукцыі інфекцыйных захворванняў. Дзякуючы масавым прышчэпкам, у нашай краіне ўдалося ліквідаваць рад вострых інфекцыйных захворванняў (воспу, чуму), значна зменшылася колькасць выпадкаў страўнікава-кішчэчных інфекцый. Але ўзбуджальнікі многіх захворванняў, у тым ліку і асабліва небяспечных, яшчэ існуюць, таму прышчэпкі неабходны.

Чалавеку зрабілі прышчэпку. Аказваецца, неўспрымальнасць да хвароб, так званы імунітэт, узнікае не адразу, а толькі праз 2—3 тыдні. Прышчэпачны імунітэт дзейнічае некаторы час, а потым пачынае слабець і, нарэшце, зусім знікае. Каб дасягнуць моцнага і працяглага імунітэту, неабходна паўтараць прышчэпкі некалькі разоў. Першая прышчэпка называецца вакцынацыяй, а паўторныя — рэвакцына-

цыяй. Высокі эфект ад прышчэпак бывае толькі ў тым выпадку, калі рэвакцынацыю робяць дакладна ў тэрмін. Шматгадовая практыка сведчыць, што прышчэпкі не парушаюць здароўя дзіцяці. Прэпараты, якія выпускаюцца для шырокага ўжывання, правяраюцца вельмі старанна і строга ў спецыяльным дзяржаўным кантрольным інстытуце. Там высвятляюць, ці стварае вакцына неабходны імунітэт, правяраюць яе стэрыльнасць і бяспечнасць.

Некаторых бацькоў непакояць пасляпрышчэпачныя рэакцыі, якія часам развіваюцца ў дзяцей: кароткачасовае павышэнне тэмпературы, невялікае недамаганне, пачырваненне і балючасць на месцы ўвядзення прэпарата. Рэакцыя арганізма на прышчэпку—яркае сведчанне ахоўнай перабудовы ў ім у сувязі з увядзеннем аслабленых мікробаў або прадуктаў іх жыццядзейнасці.

Да вельмі цяжкіх інфекцыйных захворванняў адносіцца поліяміэліт з пераважным пашкоджаннем нервовай сістэмы. Хвароба праяўляецца ў выглядзе паралічу мышцаў ног і рук, тулава, твару, а часам дыхальнай мускулатуры і мышцаў спіны. Практычна няма ніводнай мышцы, якая б не пашкоджалася пры поліяміэліце. Паступова хворыя мышцы атрафіруюцца, безжыццёвыя канечнасці танчаюць, як бы «высыхаюць». Паралізаваная канечнасць пакарачаецца, дэфармуецца суставы, скрыўляецца хрыбетнік, паяўляецца горб. У мінулым эпідэміі поліяміэліту ператвараліся ў вялікае бедства. Тысячы дзяцей паміралі, а тыя, хто выжываў, хадзілі на мыліцах. Так было, пакуль савецкі вучоны Чумакоў не стварыў вакцыну для прафілактыкі гэтай страшэннай хваробы. Вакцынацыя праводзіцца шляхам прыёму цукеркі-дражэ, у склад якой уваходзіць аслаблены ўзбуджальнік поліяміэліту.

І яшчэ адна небяспека для дзяцей—коклюш. Некаторыя бацькі думаюць, што гэтая хвароба рэдкая і бяскрыўдная, але яны вельмі памыляюцца. Коклюш не шкадуе дзяцей першых месяцаў і на-

ват першых дзён жыцця. Ён дае цяжкае ўскладненне—запаленне лёгкіх.

Радыкальная мера прафілактыкі коклюшу—прышчэпкі, гэта значыць актыўная імунізацыя. У Савецкім Саюзе для прышчэпак ужываецца асацыіраваная коклюшна-дыфтэрыяна-слупняковая вакцына.

Самая распаўсюджаная хвароба дзіцячага ўзросту—гэта адзёр. Ён рэзка паслабляе супраціўляльнасць арганізма дзіцяці, павышае ўспрымальнасць да інфекцый, часта дае ўскладненні. Асабліва цяжка пераносяць адзёр дзеці ва ўзросце да двух год. Стварыць неўспрымальнасць да гэтай хваробы можна толькі пры дапамозе вакцыны.

А як цяжка пакутуюць дзеці ў перыяд эпідэміі грыпу! У дзяцей, асабліва ранняга ўзросту, грип можа ўскладняцца запаленнем лёгкіх, запаленнем сярэдняга вуха, закранаецца нервовая сістэма, пашкоджваецца сліззістая абалонка гартані. Тыя, хто перахварэў на грип, набываюць неўспрымальнасць толькі да таго ўзбуджальніка, які выклікаў захворванне. Таму людзі могуць хварэць на грип паўторна і нават шмат разоў на працягу жыцця. Для прафілактыкі грыпу ўжываюцца вакцына, сывараткі, інтэрферон, аксалінавая мазь.

Дзецям, якія наведваюць яслі, сады, школы, робяць прышчэпкі ў гэтых калектывах. Калі дзіця не наведвае дзіцячы калектыў, то яму робяць прышчэпкі ў дзіцячай паліклініцы. Маці павінна ў строга назначаны тэрмін прыходзіць з дзіцем у паліклініку для чарговай прышчэпкі. Перад прышчэпкай дзяцей абавязкова аглядаюць урачы, бо для выпрацоўкі імунітэту вельмі важна, каб дзіця было здаровае. Пра тэрміны прышчэпкі вам заўсёды паведаміць участковы ўрач.

Паважаныя бацькі, памятайце: прышчэпкі—гэта здароўе вашых дзяцей!

Л. ДАУЖНИКОВА,
старшы навуковы супрацоўнік
Інстытута аховы мацярынства
і дзяцінства, кандыдат меды-
цынскіх навук

АЗЕРБАЙДЖАНСКІЯ СТРАВЫ

ПІЦІ

Грудзінку, шыйку, галёнку з костачкай (па 2—3 кавалкі на порцыю) варыць 30—40 минут разам з замочаным гарохам. За 20 минут да гатоўнасці супу дадаць сырую нарэзаную рэпчатую цыбулю, спецыі, невялікія аднолькавага памеру бульбінкі, пасечанае курдзючнае сала і моцны настой шафрану або тамат. Пры падачы на стол пасыпаць суп спецыямі.

На 600 г бараніны—100 г гароха, 100 г курдзючнага сала, 1 цыбуліна, 500 г бульбы, 50 г тамату-пюрэ, перац.

ОЎДУХ (ХАЛАДНІК)

Сыравашу разбавіць напалавіну вадой, пакласці абавязна і нарэзаных агуркі, зялё-

ную цыбулю, кроп, соль, цукар і паставіць на холад. Пры падачы пакласці нарэзане дробнымі кавалачкамі мяса.

Гэтак жа можна прыгатаваць оўдух без мяса, замяніўшы яго агароднінай (агуркі, цыбуля).

На 500 г ялавічыны—1 літр сыравашы, 400 г свежых агуркоў, цыбуля зялёная, цукар, кроп.

КЮФТА-БАЗБАШ

Зварыць гарошавы суп з бульбай на булёне з касцей, за 15—20 минут да заканчэння варкі дадаць фрыкадэлі (па 2 штукі на порцыю), пасераваную цыбулю, шафранавы настой і зялёнава.

Для прыгатавання фрыкадэлей мякаць бараніны нарэзаць на кавалкі, прапусціць праз мясарубку, дадаць рыс, спецыі, перамяшаць, зрабіць шарыкі і апусціць у суп.

На 600 г бараніны—100 г таплёнага масла, 100 г рысу, шклянка гароха, 500 г бульбы, 1 цыбуліна, тамат-пюрэ, перац, зялёнава.

ЛЮЛЯ-КЕБАБ

Бараніну, рэпчатую цыбулю, лой пасячы або прапусціць праз мясарубку, заправіць соллю і перцам. Фарш сфармаваць у выглядзе сардэлек, накізаць на шпажку і смажыць над гарачым вугаллем. Сушаны барбарыс падаецца асобна. Падаць з праснаком ці без яго, з цыбуляй і зялёнавам.

На 1 кг бараніны—100 г лой, 1 цыбуліна, цыбуля зялёная, рознае зялёнава, 500 г пшанічнай мукі для праснака.

ПЛОЎ З КУРЫЦЫ АБО БАРАНЫНЫ (ЧЫХІРТМА)

З рысу зварыць плоў, курыцу абсмажыць і нарэзаць на парцыённыя кавалкі. (Бараніну нарэзаць на кавалкі і таксама абсмажыць), дадаць пасераваную цыбулю, лімонную кісла-

ту, карыцу, заліць узбітымі яйкамі з кропам і запячы. Да курыцы падаць плоў, частку якога афарбаваць шафранам.

На 600 г курыцы або бараніны—500 г рысу, 100 г масла таплёнага, 100 г тлушчу, 2 цыбуліны, кіслата лімонная, 5 яек, карыца, шафран, кроп.

ПЛОЎ ТАС-КЕБАБ

Мяса абсмажыць на масле, затым у невялікай каструлі тушыць да гатоўнасці з дабаўленнем пакладзенай слямі ўперамежку з мясам пасераванай цыбулі, карыцы і гваздзікі. Плоў зварыць асобна. Пакласці гатовае філе на плоў і падаць, паліўшы сокам з цыбуляй.

На 700 г ялавічыны—600 г рысу, 200 г масла таплёнага, 2 цыбуліны, карыца, гваздзіка.

УСЫНАЎЛЕННЕ

У савецкіх сем'ях нярэдка выходзіць ўсинаўленне (удачароныя) дзеці. Становішча такога дзіцяці законам прыроўнена да становішча родных дзяцей. Усынаўляць можна толькі непаўналетніх дзяцей і толькі ў іх інтарэсах.

Закон прадугледжвае, што калі ў дзіцяці ёсць бацькі і яны не пазбаўлены бацькоўскіх правоў, то для ўсынаўлення неабходна атрымаць іх згоду. Аднак асноўнае палажэнне савецкага сямейнага права—гэта ажыццяўленне бацькоўскіх правоў выключна ў інтарэсах дзяцей. Калі інтарэсы бацькоў супярэчаць інтарэсам дзяцей, то перавага аддаецца апошнім. У выглядзе выключэння можна ўсынавіць і без згоды бацькоў, калі яны ўхіляюцца ад выхавання і ўтрымання свайго дзіцяці, не клапацяцца пра яго. Удкладняючы гэтае палажэнне, артыкул 116 Кодэкса аб шлюбе і сям'і Беларускай ССР прадугледжвае, што ўсынаўленне можа быць праведзена без згоды бацькоў, калі будзе ўстаноўлена, што яны больш аднаго года не жывуць разам з дзіцем і, нягледзячы на папярэджанне органаў апекі, ухіляюцца ад удзелу ў яго выхаванні і ўтрыманні. Згоды бацькоў на ўсынаўленне дзіцяці не патрабуецца таксама тады, калі яны прызнаны ва ўстаноўленым законам парадку недзеяздольнымі або адсутнымі без вестак.

Згода бацькоў на ўсынаўленне дзіцяці павінна быць выказана ў пісьмовай форме.

Пры ўсынаўленні дзіцяці чалавекам, які знаходзіцца ў шлюбе (калі дзіця не ўсынаўляецца і мужам і жонкай разам), патрэбна згода жонкі ці мужа на ўсынаўленне. Аднак калі ён ці яна прызнаны ва ўстаноўленым парадку недзеяздольнымі, а таксама калі між імі спынены сямейныя адносіны, яны не жывуць сумесна больш аднаго года і невя-

дома месцажыхарства мужа ці жонкі, што пакінулі сям'ю, то іхняй згоды на ўсынаўленне не патрэбна.

Для ўсынаўлення дзіцяці, якое дасягнула дзесяцігадовага ўзросту, патрэбна яго згода. Але калі да падачы заявы аб ўсынаўленні дзіця жыло ў сям'і ўсынавіцеля і лічыць яго сваім бацькам, то ўсынавіць, у выглядзе выключэння, можна і без згоды дзіцяці.

Каб ўсынавіць дзіця-сірату, якое знаходзіцца пад апекай, неабходна згода апекуна, выказаная ў пісьмовай форме, а для дзіцяці, што знаходзіцца ў дзяржаўнай дзіцячай установе,—згода адміністрацыі гэтай установы.

Заканадаўствам прадугледжаны ўмовы, якія забяспечваюць тайну ўсынаўлення. Так, артыкул 128 Кодэкса аб шлюбе і сям'і Беларускай ССР гаворыць, што забараняецца без згоды ўсынавіцеля, а ў выпадку іх смерці без згоды органаў апекі, паведамляць якія-небудзь звесткі, а таксама выдаваць выпискі з кнігі рэгістрацыі актаў грамадзянскага стану, з якіх было б відаць, што ўсынавіцель не з'яўляецца кроўным бацькам ўсыноўленага. Па просьбе ўсынавіцеля можа быць зменена месца нараджэння ўсыноўленага дзіцяці, прысвоены прозвішча і імя па бацьку па імені ўсынавіцеля, а таксама зменена імя дзіцяці.

Асобы, якія разгаласілі тайну ўсынаўлення супраць волі ўсынавіцеля, могуць быць прыцягнуты да адказнасці ва ўстаноўленым законам парадку (дысцыплінарнай, крымінальнай). Так, згодна з артыкулам 122 Крымінальнага кодэкса БССР, разгалашэнне тайны ўсынаўлення караецца папярэчымі работамі на тэрмін да аднаго года, або штрафам да пяцідзесяці рублёў, або грамадскім ганьбаваннем.

Закон прадугледжвае, што правы і абавязкі ўзнікаюць ва ўсыноўленага не толькі ў адносінах да свайго ўсынавіцеля, але і ў адносінах да ўсіх яго сваякоў па паходжанні. Адначасова ён траціць асабістыя і маёмныя правы і вызваляецца ад абавязкаў у адносінах да сваіх былых бацькоў і іх сваякоў. У радзе выпадкаў, калі дзіця ўсынаўляецца адной асобай, няма неабходнасці для спы-

нення сувязі з бацькам процілеглага ўсынавіцелю полу. Напрыклад, пры ўсынаўленні дзіцяці айчынам або маці адпаведна маці або бацька дзіцяці працягваюць яго выхоўваць, і не ў інтарэсах дзіцяці было б спыненне сваяцкіх адносін з бацькам і яго сваякамі. Таму законам устаноўлена, што пры ўсынаўленні дзіцяці адной асобай, калі ўсынавіцель мужчына, па жаданні маці могуць быць захаваны правы і абавязкі ў адносінах маці і яе сваякоў, а калі ўсынавіцель жанчына, то па жаданні бацькі могуць быць захаваны правы і абавязкі ў адносінах бацькі і яго сваякоў.

У законе асобна агаворана аб захаванні права за ўсыноўленым на пенсію або дапамогу, якія належаць яму ў выпадку смерці бацькоў.

Усынавіцелямі могуць быць паўналетнія грамадзяне, за выключэннем асоб, пазбаўленых бацькоўскіх правоў, прызнаных ва ўстаноўленым законам парадку недзеяздольнымі або абмежавана дзеяздольнымі, а таксама асоб, якія былі ўсынавіцелямі, але ўсынаўленне было адменена з прычыны несумленнага выканання імі сваіх абавязкаў.

Каб узаконіць ўсынаўленне, патрэбна рашэнне выканаўчага камітэта раённага або гарадскога Савета дэпутатаў працоўных. Сельскія або пасялковыя Саветы не маюць права вырашаць гэтае пытанне. Усынаўленне павінна быць зарэгістравана ў органах запісу актаў грамадзянскага стану ў тым горадзе або пасёлку, дзе было вынесена рашэнне аб ўсынаўленні.

Нярэдка ў выкананне мясцовага Савета дэпутатаў працоўных з просьбай аб ўсынаўленні звяртаюцца сваякі (дзядулі, бабулі, цёткі). Там, дзе гэтыя асобы фантычна замянілі бацькоў ды і дзіця лічыць іх сваімі бацькамі, няма падстаў адмаўляць ва ўсынаўленні, спасылаючыся на неабходнасць выканання роднымі бацькамі іх абавязкаў у адносінах да дзіцяці.

Прызнанне ўсынаўлення несапраўдным і адмена ўсынаўлення дапускаюцца толькі ў судовым парадку.

А. ХВАСТОУ,
кандыдат юрыдычных навук

ХАМЕЛЕОН

Вольга ІПАТАВА

Гумар

Поруч машыністкі Ванды стаіць франтаваты журналіст Пятроўскі з бледным вастрасосым тварам. Ён трымае ў руках спісаныя аркушы і голасна кажа:

— Ты гэты сцэнарыі ўсё-такі аддрукуй па маім чарнавіку. Хто так бяздарна правіць? Таксама мне журналіст. Узялі аднекуль з раённай газеткі, дык ты спачатку сам навучыся пісаць тэлевізійныя сцэнарыі! Тэ-ле-ві-зі-й-ны-я! — гэта ён пра свайго рэдактара.

— Дык ён жа, здаецца, толькі стыль і паправіў... — разглядаючы паперы, кажа прыгожанькая ўсмешлівая Ванда.

— Сты-ылы! Што ён разумее ў стылі! Ён жа — бярвяно, бяздарнасць.

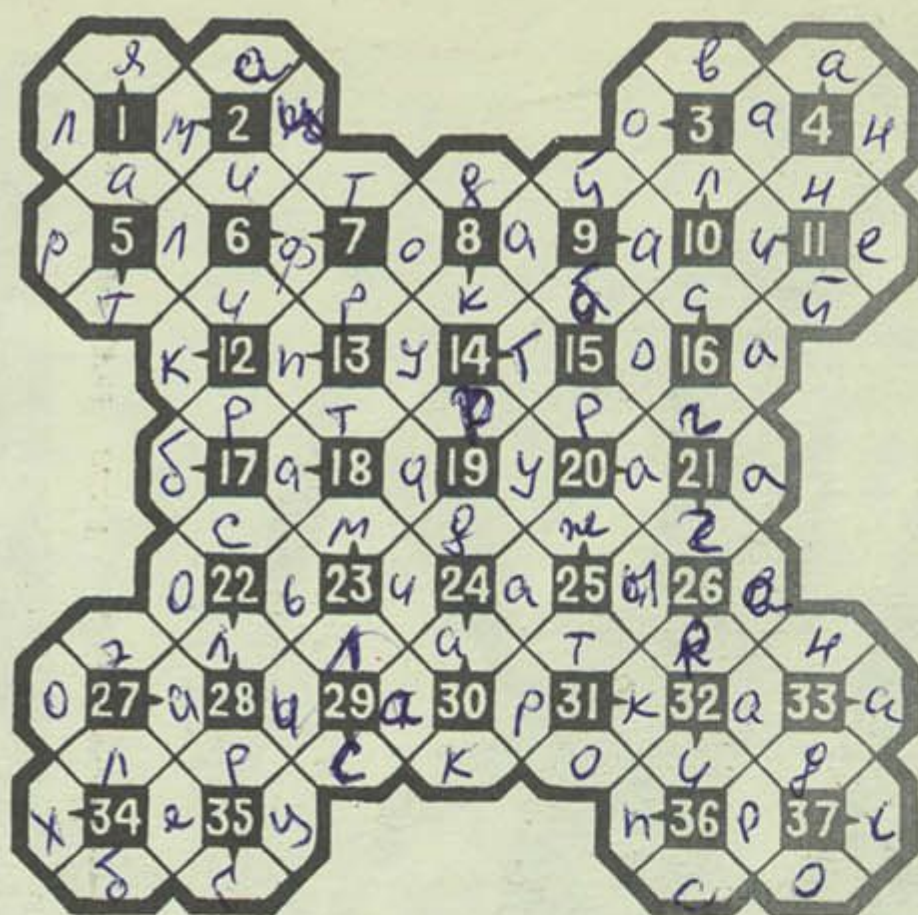
Да прыёмнай хтосьці набліжаецца. Пятроўскі сціхае і запытальна глядзіць на дзверы. Дзверы адчыняюцца — і ў парозе спыняецца рэдактар.

— Добры дзень, добры дзень, Іван Пятровіч, — кідаецца памагчы яму распрануцца Пятроўскі. — А вы такія выдатныя думкі мне падказалі!.. Усё правільна. Я ўсё ўлічыў.

— Гм... Гм... Ну, што ж... — няпэўна зазначае рэдактар і накіроўваецца ў суседні пакой. Ванда заліваецца смехам. Пятроўскі злосна выхоплівае з яе рук паперы і накіроўваецца да выхаду, мармычучы сабе пад нос:

— Які начальнік, такая і машыністка... Нацягнула міні, а друкаваць па-людску не навучыцца. Бяз-дар-насць!

Мал. А. Чуркіна

КРАСВОРД

Словы трэба ўпісваць па ходу стрэлкі гадзінніка, пачынаючы з клеткі, што мае стрэлчку.

1. Паўвостраў на поўначы Азіі. 2. Балада А. Куляшова. 3. Замкнутая закругленая лінія. 4. Імя гераіні рамана Л. М. Талстога. 5. Сеткі для лоўлі рыбы з суднаў. 6. Месца, дзе ў 1812 годзе адбыўся ваенны савет пад кіраўніцтвам Кутузава. 7. Газ. 8. Завяршаючы раздзел музычнага твора. 9. Раман казахскага пісьменніка М. Ауэзава. 10. Пушны звер. 11. Атмасферныя апады. 12. Востраў на Міжземным моры. 13. Прыток Дуная. 14. Спрытны аграбавычны прыём. 15. Бакавая сценка карабля. 16. Крупы з крухмалу. 17. Стыль плавання. 18. Найдрабнейшая часцінка рэчыва. 19. Карысны выкапень. 20. Тып вязання. 21. Прамысловая птушка тундры. 22. Беларуская паэтка. 23. Савецкі канструктар верталётаў. 24. Опера Д. Вердзі. 25. Злакавая расліна. 26. Сталіца саюзнай рэспублікі. 27. Шматгадовая травяністая расліна з сакавітым лісцем. 28. Сузор'е. 29. Фізічная велічыня. 30. Архітэктурнае збудаванне. 31. Пляцоўка для гульні ў тэніс. 32. Страва. 33. Аўтар балета «Карсар». 34. Скульптурная група В. І. Мухінай. 35. Нямецкі фізік. 36. Гідратэхнічнае збудаванне. 37. Матэрыял з віскознага шоўку.

Склаў Аляксандр ЖДАНКО

На першай старонцы вокладкі — загадчыца ветэрынарнага ўчастка калгаса імя 1 Мая Пухавіцкага раёна, камсамолка Таіса Бубен.

Фота Ул. Вяхоткі.

Галоўны рэдактар М. І. КАРПЕНКА. Рэдакцыйная калегія: М. Н. БАРСТОК, А. С. ВАСІЛЕВІЧ, М. А. ЖЫДОВІЧ, М. С. КОНАВА, Р. У. КУДРЭВІЧ, Л. П. МАРЫНКЕВІЧ, Р. С. ПІЕНАВА, А. П. УС, В. А. ЧАРНЯУСКАЯ.

Адрас рэдакцыі: Мінск, Ленінскі праспект, 77. Тэлефоны: галоўнага рэдактара — 32-20-51, адказн. сакратара, аддзела прамысловасці — 32-38-14, аддзела сельскай гаспадаркі, культуры — 32-38-24.

Мастацкае афармленне Ю. У. Пучынскага. Тэхнічны рэдактар І. А. Цылаў. Карэктар І. Л. Паўлава. Журнал «Работница и крестьянка» на беларускім мове. Выданне ЦК КП Беларусі.

АТ 08207. Здадзена ў набор 1/III-72 г. Пады. да друку 24/III-72 г. Друк. арк. 5,5. Аўт. арк. 7,3. Фармат 60×90¹/₈.

Дадатак — выкрайка. Тыраж 368 261 экз. Зак. 808. Цана 15 кап. Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі, Мінск.

Цена 15 кап.

74995

